

# Зарваниця

## ЗМІСТ

ПЕРЕДНЄ СЛОВО ДО ЧИТАЧІВ .....	3
ЗАРВАНИЦЯ: ДЖЕРЕЛО УКРАЇНСЬКОГО ДУХУ .....	4
ЗАРВАНИЦЯ У ДУХОВНОМУ І ХУДОЖНЬОМУ СЛОВІ .....	8
МОЛИТВА до Пресвятої Богородиці в Чудотворній Іконі в Зарваниці (уложена Митрополитом Атаназієм Шептицьким) .....	8
МОЛИТВА до Розп'ятого Спаса Ісуса Христа в чудотворній Іконі в Зарваниці (Уложена Митрополитом Атаназієм Шептицьким в р. 1742).....	8
АКАФІСТ ЧУДОТВОРНИЙ МАТЕРІ БОЖІЙ ЗАРВАНИЦЬКІЙ.....	9
Ікос 1 .....	9
Кондак 2 .....	10
Ікос 2.....	10
Кондак 3 .....	10
Ікос 3.....	11
Кондак 4 .....	11
Ікос 4.....	11
Кондак 5 .....	12
Ікос 5.....	12
Кондак 6 .....	12
Ікос 6.....	12
Кондак 7 .....	13
Ікос 7.....	13
Кондак 8 .....	13
Ікос 8.....	13
Кондак 9 .....	14
Ікос 9.....	14
Кондак 10 .....	14
Ікос 10.....	14
Кондак 11 .....	15
Ікос 11.....	15
Кондак 12 .....	15
Ікос 12.....	16
Кондак 13 .....	16
МОЛИТВА ДО ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ В ЧУДОТВОРНИЙ ІКОНІ ЗАРВАНИЦЬКІЙ .....	16
МОЛИТВА.....	17
ПІСНЯ ДО ПРЕЧИСТОЇ ДІВИ МАРІЇ В ЧУДОТВОРНИЙ ЗАРВАНИЦЬКІЙ ІКОНІ .....	18
ПІСНЯ ДО РОЗП'ЯТОГО ІСУСА ХРИСТА В ЧУДОТВОРНИЙ ЗАРВАНИЦЬКІЙ ІКОНІ .....	18
НА ПОДІЛЛІ В ЗАРВАНИЦІ .....	19
ПІСНЯ ПРО ЗАРВАНИЦЮ .....	19
ЗАРВАНИЦЯ .....	20
ТУРЕЦЬКИЙ НАБІГ .....	21
ТКАЛЯ.....	21
ТАЄМНИЧА ПЕЧЕРА.....	23
ДО ЗАРВАНИЦІ.....	25
НА ВІДПУСТІ .....	25

МУЧЕНИК .....	26
ХТО НАМ ХРАМИ ПОПАЛИВ? .....	26
ПІСНІ, ЯКІ СКЛАВ О.ЗІНОВІЙ МОНАСТИРСЬКИЙ НА УСПЕННЯ В ЗАРВАНИЦІ ...	27
ЧУДНА З'ЯВА В ЗАРВАНИЦІ .....	28
СЛАВНА З'ЯВА Є МАРІЇ .....	28
18-ГО СЕРПНЯ.....	29
Богдан ЛЕПКИЙ .....	30
КАЗКА МОЙОГО ЖИТТЯ Уривки із книги «ДО ЗАРВАНИЦІ» .....	30
Марія КУЗЬМОВИЧ-ГОЛОВІНСЬКА .....	33
«ЗАРВАНИЦЯ» (Уривки із книги спогадів) .....	33
НАРОДНІ ПЕРЕКАЗИ, СПОГАДИ, РОЗПОВІДІ .....	50
НАРОДНИЙ ПЕРЕКАЗ ПРО З'ЯВЛЕННЯ ІКОНИ МАТЕРІ БОЖОЇ З ДИТЯТКОМ –	
ІСУСОМ НА РУКАХ.....	50
ПЕРЕКАЗ ПРО ЧУДЕСНЕ ОБ'ЯВЛЕННЯ ІКОНИ РОЗП'ЯТОГО СПАСИТЕЛЯ .....	51
ЗЦІЛЕННЯ КНЯЗЯ ТЕРЕБОВЛЯНСЬКОГО .....	51
І ЧУТИ ДЗВІН ПРАДАВНИЙ.....	52
ЗАРВАНИЦЬКА БОГОРОДИЦЯ. ЄДИНА, ЧИСТАЯ І БЛАГОСЛОВЕННАЯ... ..	53
ЗАМІСТЬ ВСТУПУ .....	53
ЗАРВАНИЦЯ ПІСЛЯ 1946 РОКУ .....	53
ПОЯВА 28 СЕРПНЯ 1957 РОКУ НА УСПЕННЯ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ .....	55
ПОЯВА 30 КВІТНЯ 1962 РОКУ .....	56
ПОЯВА 26 ВЕРЕСНЯ 1962 РОКУ.....	56
ПОЯВА 29 СЕРПНЯ 1963 РОКУ .....	57
ПОЯВА 18 СЕРПНЯ 1968 РОКУ .....	57
ЗА ПОКЛИКОМ СЕРЦЯ .....	58
ПРОЦЕСІЯ ДО ЗАРВАНИЦІ.....	59
ЗАДЗВОНИЛИ ЗАРВАНИЦЬКІ ДЗВОНИ .....	60
ВЕДУТЬ У ЗАРВАНИЦЮ СТЕЖКИ І ДОРОГИ .....	61
МОЄ РІДНЕ СЕЛО .....	62
СПОГАД НА ВСЕ ЖИТТЯ.....	63
ДОРОГОЮ НАШИХ ДІДІВ І ПРАДІДІВ.....	63
ЦІЛЮЩА ВОДА ДОПОМОГЛА .....	64
ПОДЯКА МАТЕРІ БОЖІЙ .....	65
СТРУМОК ІЗ ЗАРУДДЯ У ЗАРВАНИЦЮ .....	65
МАТІР БОЖА – ПОКРОВИТЕЛЬКА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ.....	66
ЇХ БЛАГОСЛОВИЛА У СВІТ ЗАРВАНИЦЯ .....	67
ПЕТРО БІЛИНСЬКИЙ .....	67
ОСИП ВІТОШИНСЬКИЙ .....	67
ВОЛОДИМИР ГАВРИЛЮК.....	68
ГНАТ ГАЛЬКА.....	68
ВАСИЛЬ ГОЛОВІНСЬКИЙ .....	68
ІВАН ГОЛОВІНСЬКИЙ .....	69
АННА ГОЛОВІНСЬКА-МАКСИМОВИЧ .....	69
МАРІЯ КУЗЬМОВИЧ-ГОЛОВІНСЬКА.....	69
ВАСИЛЬ ЛІМНИЧЕНКО (МЕЛЬНИК).....	70
МАНДИЧЕВСЬКИЙ ЄВГЕН .....	70
ЯРОСЛАВ КНЯГИНИЦЬКИЙ.....	70
ОМЕЛЯН МАКОГІН .....	71
КЛИМЕНТІЙ ШЕПТИЦЬКИЙ.....	71
З ІСТОРІЇ ЗАРВАНИЦІ .....	72

## ПЕРЕДНЄ СЛОВО ДО ЧИТАЧІВ

Нині, у час національного і духовного відродження українського народу, відновлюються наші давні звичаї і традиції. Одним із таких прекрасних релігійних обрядів є паломництво до святих місць, до осередків культу Ісуса Христа і Божої Матері.

Як свідчить історія, на прощу до Єрусалима, Києва, Почаєва ходило багато людей, які відмолювали гріхи, випрошували у Бога здоров'я, кращу долю для свого народу. Відомо, що ігумен Києво-Печерської лаври Данило звершив паломництво до Святої Землі. Побували там Андрей Шептицький, Йосиф Сліпий та інші святителі Української Церкви. Продовжуючи добрі традиції своїх попередників, сьогоднішні віруючі теж відвідують святі місця.

Не заростає стежка до чудотворної ікони Матінки Божої у Зарваниці Тербовлянського району Тернопільської області, яку називають українським Люрдом. Сюди щорічно кожної неділі і на свята – від Вознесіння аж до Покрови – приходять паломники на відпуст.

Укладачі книжки «Зарваниця», яку пропонують відвідувачам цього Святого Місця, мають на меті ознайомити з історією появи чудотворних ікон Пречистої Діви Марії та Розп'ятого Спасителя, з іменами тих, кого благословила у світ Зарваниця, з літературними творами, молитвами і піснями на честь чудотворних ікон. Отож, під час прочитання цієї книжки, ви побувайте у Зарваниці. Приступіть до святої Сповіді і святого Причастя, помоліться за здоров'я і прощення гріхів своїх рідних, знайомих, за спасіння душ померлих.

Зарваницька Мати Божа чекає на вас!

## ЗАРВАНИЦЯ: ДЖЕРЕЛО УКРАЇНСЬКОГО ДУХУ

Серед гарної подільської природи, у мальовничій місцевості розкинулося село Зарваниця. Широкими долинами несе свої тихі води ріка Стрипа, що впадає у Дністер. З трьох боків село обступили невисокі гори, вкриті густим лісом. Багато різноманітних дерев, печер і каньйонів утворили своєрідний пейзаж. Зарваниця розташована на віддалі 18 км від Підгайців, 40 – від Тереховлі, 22 км – від Бучача. На північний схід від Зарваниці розташоване село Вишнівчик, а на північний захід – село Котузів, на південний захід – Гниловоди, на південь – Сапова з присілком Полісюки. Археологічні знахідки стверджують, що на місцевості, де зараз розташована Зарваниця, у часи трипільської культури було людське поселення (за 3000 років перед Христом). Під час розкопок археологом Р.Охоцьким було знайдено домовину з кістяком і кам'яною сокирою, а також домовини мідного періоду і скіфського часу (VII і VI ст. перед Христом).

В історичних записах Зарваниця згадується в 1458 році. За народними переказами, з появою чудотворної ікони Божої Матері село отримало свою сучасну назву з 1240 року. Це були роки татаро-монгольського іґа на Україні. У 1240 році татаро-монголи зруйнували Київ. Впала Десятинна Церква і багато монастирів. Рятуючи своє життя, монахи розбіглися. Уцілілі з них пробралися у Галичину під захист місцевих князів, з якими рахувався хан Батий.

Один з київських монахів, уродженець Галичини, крокуючи до Тереховлі, знесилений від голоду і ран, заночував у лісі. Монах щиро молився за свій знедолений край, благаючи заступництва Матері Божої. У безконечних молитвах заснув. Уві сні з'явилась Пречиста Діва Марія, поблагословила його і торкнулася до нього своїм омофором. Монах прокинувся, побачив невидане диво. Ранковий туман, що стелився сріблястою долиною, переливався різнокольоровими барвами ранішнього сонця. А посеред долини був надприродний блиск. Перемагаючи біль від ран, він підійшов до кринички, де побачив ікону Матері Божої, віддзеркалення якої світилось у повітрі над долиною. Монах впав на коліна і щиро молився, омиваючи свої рани. Невдовзі повернулись до нього сили, і на честь цього дива монах збудував в одній печері келію і примостив туди ікону.

А місце, де застав його сон, назвав Зарваницею. Люди почули про чудесне зцілення монаха і почали приходити звідусіль з надією на видужання. У щирих молитвах просили заступництва у Матері Божої. Слава про Зарваницю рознеслася всією Галичиною і Поділлям. Навіть є історичні згадки, що князь Тереховлянський Василько, побувавши у Зарваниці, став здоровим після тяжкої недуги. На знак подяки він побудував церкву на місці, яке зараз називають «Білий камінь». За довгі роки тисячі людей побували в цьому святому місці і бачили багато див.

З часом село розбудовувалося. Часті набіги татар руйнували його, та воно знову відбудовувалося, поверталися люди на свої землі. Першими власниками

Зарваниці були – Ходоровський, Уминський, Станіслав Вестемп. В актах за 1548 рік згадується дружина Станіслава Вестемпа – Катерина як вдова. В 1590 році брати Яків та Матвій Вестемпи поділилися селом. Наступним власником був Еронім Вестемп, що в 1598 році став галицьким мечником.

1606 рік був роком з'єднання Зарваниці. Христофор Куровський подарував свою частину Зарваниці Еронімові Вестемпу, а після його смерті власником села став зять Вестемпа Стефан Овадовський.

У часи турецьких нападів на Україну (1683-1704 рр.) Зарваниця була знищена, церква і монастир спалені. Багатьох селян і монахів вороги повбивали, забрали в полон. Але люди знову повернулися до свого села, відбудували його. Також відбудували церкву і монастир, який називався «кляштором». Кляштор-монастир проіснував аж до першої світової війни.

На місці знищеного кляштора побудовано резиденцію для пароха, а неподалік, на городі, зведено будинок для сестер-василіянок, в якому було відкрито захоронку для дітей. Створювались братства «Марійська дружина», «Старше братство», хор, духовна музика. В 1740 році з'явилася чудотворна ікона Розп'ятого Спасителя. Її побачив першим житель села Стефан Рисан. Одного літнього вечора, виїхавши в поле, він помітив промінь з неба, що освітлював образ Розп'ятого Спасителя. Воли, якими їхав селянин, під дією цього світла поклакали на коліна.

Образ Розп'ятого Ісуса забрали і помістили в дерев'яній церкві. Під час пожежі 1754 року церква згоріла, а образ залишився неушкодженим. Як дорогу чудотворну реліквію, його урочисто перенесли до новозбудованої церкви, яку спорудили в 1754 році при допомозі графа Мйончинського, тодішнього власника села.

Церкву будували кам'яну із знищеного турками замку у Полісюках, що за 2 кілометри від Зарваниці. Це був четвертий храм з часу заснування Зарваниці – Церква Пресвятої Тройці. На місці, де стояла дерев'яна церква, що згоріла, О. В. Білінський поставив кам'яний хрест. Цей хрест стоїть донині посеред села.

Згодом власником села стає родина Охоцьких. Виходець з неї Роман Охоцький проводив археологічні розкопки на території села. Деякий час Зарваницею, як містечком, користувалися євреї. Після скасування 1848 року панщини у Галичині селяни отримали землю і почали заводити свої господарства. Деякі з них розживалися і багатіли. Та не всім однаково щастило. Бідні люди покидали свої землі та їхали в чужі краї на заробітки. Євреї скуповували селянське майно. Так Зарваниця перейшла в їхні руки.

Митрополит граф Андрей Шептицький багато своїх сил і коштів спрямував на те, щоб викупити у євреїв цю святу землю. Зарваниця переходить у володіння Андрея Шептицького. У ці роки австрійський уряд сприяв відбудові Греко-Католицької Церкви. Він не заперечував українізації церкви і народних шкіл.

За пароха о. Порфирія Мандичевського в 1867 році відбулася коронація чудотворної Ікони Божої Матері і її перенесення з каплиці до мурованої церкви. Було привезено з Італії волами дерев'яну проповідальницю, яка й збереглася досі. Папа Пій IX надав зарваницькій іконі відпустового значення. З того часу

починаються відпустові дні.

Парох Зарваниці о. Боршкевич на кошти добровільних пожертвувань зарваничан у 1894 році побудував під лісом біля кринички муровану каплицю і величаво її відкрив.

Велику славу Зарваниця здобула за пароха о. Петра Зілинського – історика і богослова. Своєю просвітницькою діяльністю він підніс Зарваницю понад усі відпустові місця.

Зарваниця ставала все більш знаною у світі. Щонеділі й свята у літні місяці тисячі людей йшли сюди. Це були цілі процесії з різних місць Західної України. Найбільше було паломників у травневі дні, Зелені Свята, на свята Івана Хрестителя, Петра і Павла, Спаса, Успіння Пресвятої Богородиці, Покрови. Починалися урочистості з відправи Служби Божої у церкві або каплиці біля церкви, а потім процесією йшли до каплички і кринички. Там відправляли молебні й освячували воду. Багато привозили хворих людей. Вони на колінах благали Бога і Пречисту Діву Марію, щоб подали їм зцілення від різних недуг. В історії Зарваниці є тисячі свідчень про чудесні зцілення хворих та інші дива. Коли в 1772-1773 році морова зараза загрожувала населенню м. Бережан, то люди звернулись до заступництва Пречистої Діви Марії і до Розп'ятого Спасителя в чудотворній Іконі, до освяченої води із кринички. Епідемія відійшла, і сотні хворих одужали.

Дуже гарно проходили вечірні відправи, які закінчувалися походом прочан до каплиці та джерела. Це було якесь казкове видовище, де сотні людей із запаленими свічками, зі словами молитви й піснями йшли через усе село. Потім живий потік людей обступав криничку і каплицю, що притулилася до підніжжя невисоких лісистих гір. Звуки молитов і пісень у ці тихі вечори відгукувалися якимось таємничим відлунням у горах, підносилися аж до небес. Мерехтіння вогників воскових свічок відбивалося у Стрипі.

У відпустові дні стояли десятки сповідальниць, де кожний прочанин міг через посередництво священика просити Господа про прощення гріхів і спокутування їх. Народні умільці продавали релігійну атрибутику, загальногосподарські вироби. Біля церковної огорожі сиділо багато лірників і кобзарів, що оспівували Бога і благали його, щоб послав кращу долю для українського народу. Народні поети читали вірші. Майстри народної кухні частували людей смачними стравами. Приходили сотні дідів-жебраків, що сідали вздовж доріг і просили милостиню, яку щедро отримували. Діди розповідали про героїчну історію українського народу. Подекуди стояли намости самодіяльних театрів. Це була народна ідилія, яка сприяла збереженню національної свідомості та духовності народу.

Населення Зарваниці радо приймало прочан на нічліг і щедро пригощало. За це була велика вдячність усім зарваницьким людям і мешканцям навколишніх сіл. Не було в цей час ворожнечі між віруючими різких релігійних громад і церков. Багато римо-католиків, євреїв, греків брало участь у відпустах. Народ був згуртований і давав відсіч усім політиканам, які хотіли роз'єднати народ і Україну.

Завдяки щедрій допомозі митрополита Андрея Шептицького в 1922 році

побудовано монастир святого Івана Хрестителя чину Студитів. Цей монастир є на узгір'ї на південному заході від села. Ігуменом був Климентій Шептицький, а настоятелем – Никон. Біля монастиря стояла дерев'яна церква, яку в часи відпустів відвідували прочани. Багато зарваничан і віруючих з навколишніх сіл Сапови і Полісюків ходили до церкви цілий рік. Усі монахи були національно свідомі, високоосвічені. У монастирській бібліотеці зберігалося багато книжок релігійного і світського змісту, котрими могли користуватися всі. Все це сприяло піднесенню культурного і духовного життя селян.

Монахи вели взірцеве господарство. Працювали самі і наймали на роботу місцевих жителів за відповідну платню. Бідним людям і калікам жертвували хліб із своєї пекарні. На річці Стрипі працював монастирський млин. Після реконструкції, крім помолу зерна, він давав електричний струм для монастиря і села.

При монастирській церкві заснували хор із сільських хлопців і дівчат, керував ним Максим Кушлик; організували курси для дітей-школярів. Вони вивчали історію і географію України, духовні науки. Хлопців вчили також садівництву, городництву, народному промислу – плетенню з лози. Створили ці курси ієромонах о.Андрій і ієродиякон о.Теофан. Неодноразово в Зарваницю приїжджав Йосип Сліпий – майбутній кардинал Греко-католицької церкви.

Багато свят місцеві мешканці пов'язували з народними традиціями, обрядами і повір'ями. Після жнив відбувалися фестивалі (фестини), де проводились різні ігри та забави. Виступали хори й окремі співаки, майстри гумору. Селяни виставляли свої вироби і різну городину, яку виростили за літо.

Кобринський спільно з о. Княгиницьким переобладнали стару корчму під сільський кінотеатр. Мешканці села і прочани мали змогу дивитись кінофільми.

Багато праці у розбудову Зарваниці вклав о. Головінський. При підтримці владики Никити Будки він побудував парафіяльний дім, дзвіницю, відновив церкву, впорядкував церковну площу, поставив хрест до ювілею хрещення України та інше. За різними доносами на о.Головінського польська влада під час «пацифікації» жорстоко побила його і дружину Марію, спалила читальню «Просвіти».

Зарваниця дала багато воїнів Української Галицької Армії і легіону Українських Січових Стрільців, воїнів Української Повстанської Армії. Тут жило і живе чимало людей, що залишили записи про село. На цьому його історія не закінчується, а продовжується на сторінках нашої книжки, у літературних творах і спогадах.

**Мирон САГАЙДАК.**

## **ЗАРВАНИЦЯ У ДУХОВНОМУ І ХУДОЖНЬОМУ СЛОВІ**

### ***МОЛИТВА до Пресвятої Богородиці в Чудотворній Іконі в Зарваниці (уложена Митрополитом Атаназієм Шептицьким)***

Місце Божого й Твого вдоволення я прийшов посітити. Мати милосердя, щобим уздрів велич благодати, Тобі даної Богом, непостижиму Твою славу й невисказане милосердя, в котрому я, недостойний, бажаю Тебе почитати.

Ти достойніша всякої чести, Ти наповнена Божими ласками, Ти, Царице неба й землі! Отсе недужі через Твоє посередництво отримують здоров'я, пригноблені горем удаються до Тебе, дізнають полегші; всі, що Тебе в молитвах почитають і Твого Покрова шукають, осягають у Тебе ласки. За приміром тих і я, недостойний та скаяний, удаюся до тебе. Пречиста, в надії Твого милосердя й невисказаної Твоєї благодати. Подай мені, як і іншим грішникам, на цьому місці Твого вдоволення поміч і заступи мене недостойного перед Твоїм єдинородним Сином, Господом моїм Ісусом Христом, щоби справедливий повзятий свій гнів за мої погрішення перемінив у милосердя й відпущення. Не дай мені погібати в моїх гріхах, но Ти, яко джерело ласки, подай багатство цьої ж ласки мені, прохаючому; дай окаянному, котрий Тя молить, в Імени Сина Твого Єдинородного, щобим удостоївшись Твоєї любови, міг з Тобою Його славити на вічні віки, амінь.

### ***МОЛИТВА до Розп'ятого Спаси Ісуса Христа в чудотворній Іконі в Зарваниці (Уложена Митрополитом Атаназієм Шептицьким в р. 1742)***

О Пресолодкий Ісусе, Спасителю мій!

Ти зійшов з неба на землю, із Вітцівських нідр в утробу Пречистої Діви; прийняв чоловічество й поніс всі труди й терпіння на те, щоб мене прийняти знову до неба, з котрого разом з праотцями через неповздержаність я був вигнаний. Ти свого життя не пожалував, щоби мене через гріх помершого оживотворити. Ти зістав до хреста прикований й дозволив на ньому бути вгору



піднесений, щоб я побачив, як ти є добрим, милосердним й милостивим. Ти приклонив Твою Божественну голову, щоби мене уцілувати: розпротер свої всемогучі руки, щоби мене до Твого серця, розжареного любов'ю, притягнути.

І що ж я на це? О темното, о злобо моя! Я не доглянув лише Твоєї любови до мене, не прийшов, не прив'язався до Тебе. Я полюбив радше дочасну красу цього світа як Тебе, невисказане, безконечне добро. Отже сьогодні, коли споглядаю на Тебе, пізнаю й себе. Тебе як благого, милосердного й себе окаянного. А це увидівши, обминає мене страх, припадаю до божественних Твоїх стіп і з каючимся Давидом кличу: «Помилуй мя, Боже, по великій милості Твоїй і по множеству щедрот Твоїх, очисти беззаконія моя».

О всемилостивий Ісусе! Ти зволив приходячим тут і посішаючим Тебе в цій святій Іконі темним прозріти: просвіти й мене світлом Твоєї ласки, щобим міг пізнати всі мої гріхи.

Ти отворив еси німим уста: дай і мені, онімівшому соромом і злобою, щобим совершенно сокрушенням серцем виповів всі мої гріхи. Ти очистив прокажених на тілі: очисти ж і мою душу, споганену болотом гріха.

О Ісусе, бездно любови! Вислухай благання Свогого слуги, котрого ні сріблом, ні золотом, лише своєю неоціненною найсвятішою кров'ю викупив еси. Вислухай мене, кличу зі зітханням, і не відверни від мене Свогого лиця, щоби знов ворог моєї душі з наругою не сказав мені: Отсе ?) укріпився на йому. Дай мені тут на землі Тебе в серці, в умі і в устах всегда мати; а потім жити з Тобою в небесному царстві в безконечні віки віків, амінь.

## **АКАФІСТ ЧУДОТВОРНИЙ МАТЕРІ БОЖІЙ ЗАРВАНИЦЬКІЙ**

### **Кондак 1**

Непереможній Владарці у славній Зарва-ниці співаємо оцю подячну і благальну пісню. А Ти, що маєш несказанну силу молитви найчистішої, спаси нас, бо кличемо:

Радуйся, Пречистая наша заступнице!

### **Ікос 1**

Ангелами оточена, з'явилася Пречистая Мати ченцеві побожному, що чудом з татарських рук вирятувався, як Київ святий зруйнували. Благав він про захист вседіву, і в сні Пресвятая йому омофор подала. І зарвав він рукою край ризи, і спасся; прокинувшись, знайшов він ікону предивну Владичиці світу. Віщеє це місце нарік Зарваницею, там поселився, молитву творив, славив Бога, і всіх нас навчив до Богородиці кликати:

Радуйся, Богородице Діво Пречистая,  
Радуйся, Божого люду святая заступнице,  
Радуйся, царице землі Української,

Радуйся, непереможная наша  
Владичице, Радуйся, Мати предвічної радості,  
Радуйся, людства надіє всепїтая,  
Радуйся, міст і сіл християнських хранителько,  
Радуйся, над ворогами перемого пресвітлая,  
Радуйся, Маріє всеблагословенная,  
Радуйся, спасення вселенної,  
Радуйся, джерело благодаті Господньої,  
Радуйся і моли за нас Бога Спасителя,  
Радуйся, Пречистая наша заступнице!

### **Кондак 2**

Бачачи безліч предивних ізцілень, дарованих Господом людям, які в Зарваниці перед Твоєю іконою, о всесвятая, молилися, з усіх усюд богомольці спішать Тобі в ній поклонитися, співаючи Господеві: Алилуя!

### **Ікос 2**

Тайну незбагненну зневажив був Галицький князь беззаконний, розігнавши побожних прочан, що ішли в Зарваницю молитися. Занедужав він тяжко, покаявся, Діві Пречистій вклонився, і перед іконою здоров'я вернулось йому, і він вдячно закликав:

Радуйся, всемогутня царице небесная,  
Радуйся, людських немочей зцілення,  
Радуйся, перемого гордині пекельної,  
Радуйся, утвердження смирення блаженного,  
Радуйся, всесильний покрове понижених,  
Радуйся, захисте всіх беззахисних,  
Радуйся, похвало усіх праведників,  
Радуйся, осоромлення грішників,  
Радуйся, всіх владик земних Владичице,  
Радуйся, Госпоже преєдина вселенної,  
Радуйся, Мати Царя всіх і Господа,  
Радуйся, подателько превеликої милості,  
Радуйся, Пречистая наша заступнице!

### **Кондак 3**

Силою Всевишнього благословенна Зарваницька ікона Твоя, Богомати Пречистая, тож вислуховує Бог милосердний усі молитви, які творить народ перед нею із вірою, співаючи Йому: Алилуя!

### **Ікос 3**

Маючи захист надійний в Тобі, Богородице Діво, до Зарваниці збирається люд християнський, згадує, як із каплиці Ти кулі турецькі звертала, як бусурмани із жахом втікали, як мерли негідні, і кличе до Тебе:

Радуйся, всехвальная наша заступнице,  
Радуйся, вірних спасення предивнеє,  
Радуйся, християнського люду стіно непохитная,  
Радуйся, обороно православних всесильная,  
Радуйся, Богом Всевишнім возлюблена,  
Радуйся, богодостойная Діво священная,  
Радуйся, від ворогів видимих і невидимих визволення,  
Радуйся, гріхів стародавніх відпущення,  
Радуйся, світу очищення,  
Радуйся, джерело води життєдайної,  
Радуйся, премилосердна Владичице,  
Радуйся, знищення смерті прелютої,  
Радуйся, Пречистая наша заступнице!

### **Кондак 4**

Бурею пристрастей охоплені, до Господа звертатись не сміємо, грішніі, тож до ікони Твоїї, о Богомати, усі прибігаємо, щоб через Тебе, Пречиста, співати Творцю: Алілуя!

### **Ікос 4**

Почувши про знак пречудесний, що Ти подала, найсвятішая Мати, Рисану Стефа-нові у Зарваниці, коли він знайшов між колоссям у полі ікону святую Розп'яття -підтвердження, що вік свій прожив у законі Господнім. Дивуючись, Богові дяку складаєм за Тебе, Пречиста, і разом із праведником Стефаном до Тебе кличемо:

Радуйся, всечесная Діво Владичице,  
Радуйся, сяйво чеснот пребожественних,  
Радуйся, праведників побожних увінчання,  
Радуйся, нагородо усіх чистих серцем,  
Радуйся, ознако Господньої милості,  
Радуйся, світоносний престоле Всевишнього,  
Радуйся, одушевлений храме Всесильного,  
Радуйся, людей похвало преєдина,  
Радуйся, зірнице преясная,  
Радуйся, душ наших просвітлення,  
Радуйся, пекла сокрушення,  
Радуйся, брамо небесная,  
Радуйся, Пречистая наша заступнице!

### **Кондак 5**

Богопровідною зіркою сяє для нас Зарваницька ікона Твоя, о всепіта Владичице, бо твердо Господнього шляху тримаються всі, хто перед нею із вірою кличе Всевишньому: Алілуя!

### **Ікос 5**

Коли бачимо, як предивно Ти опікуєшся всіма, хто із вірою прибігає перед Зарва-ницький Твій образ, Пречистая, славимо Божу премудрість і Його милосердя без-межнеє, а Тобі, Богородице, кличемо:

Радуйся, Богородице Діво всехвальная,  
Радуйся, Пресвята Одигітріє,  
Радуйся, бо до неба дорогу Ти вказуєш,  
Радуйся, бо Ти не даєш заблудитися,  
Радуйся, одушевленна ліствице,  
Радуйся, херувимський престолі,  
Радуйся, бо Тобі серця мрії ми носимо,  
Радуйся, бо до Тебе в скорботах ми кличемо,  
Радуйся, сліз удовиних осушення,  
Радуйся, утіхо сиріт і покинутих,  
Радуйся, веселко новозавітня,  
Радуйся, до Бога ясна стежечко,  
Радуйся, Пречистая наша заступнице!

### **Кондак 6**

Здійснення всіх пророцтв у Тобі відбулося, Пречистая. Через Тебе Бог Слово на землю зійшов, серед нас поселився і навчив нас у Дусі та істині співати: Алілуя!

### **Ікос 6**

Освітило людей світло істини - Господь Вседержитель, Твій Син, о всепіта, прийшов до Своїх, щоб спасти всіх, і навчив нас до Тебе взивати:

Радуйся, Діво Маріє всехвальная,  
Радуйся, чудо чудес незбагненнеє,  
Радуйся, в недолі надіє єдина,  
Радуйся, грішних людей упованіє,  
Радуйся, солодом радості сповнена,  
Радуйся, бо Тобою Дитя нам дароване,  
Радуйся, істинна Богородителько,  
Радуйся, гріха ненависного знищення,  
Радуйся, поміж святих найсвятіша,  
Радуйся, молитвеннице за люд грішний всесильная,

Радуйся, землею і небом звеличена,  
Радуйся, ангелами і людьми оспівана,  
Радуйся, Пречистая наша заступнице!

### **Кондак 7**

Маючи до грішних людей милосердя безмежне, дарував нам Творець чудотворну ікону Твою, Богородице, і вислуховує молитви усіх, хто із вірою перед нею кличе Йому: Алилуя!

### **Ікос 7**

Новий дивний твір показав нам Господь, всеблагая, коли чудодійною силою Він наділив Зарваницький Твій образ. Тож усі, хто зцілився ним, Богові славу співають, а Тобі, благодатная, кличуть:

Радуйся, чудо, з усіх чудес найдивніше,  
Радуйся, просторе вмістилище Бога безмежного,  
Радуйся, золотий посуде, манною сповнений,  
Радуйся, людей обороно непереможная,  
Радуйся, джерело зцілень душепожиточне,  
Радуйся, пекельної муки уникнення,  
Радуйся, подателько каяття щирого,  
Радуйся, провини великої прощення,  
Радуйся, визволення від сітей ворога злоначального,  
Радуйся, просвітлення всіх заблуканих в темряві,  
Радуйся, Божественна осново тілесної шати Спасителя,  
Радуйся, людської природи обоження,  
Радуйся, Пречистая наша заступнице!

### **Кондак 8**

Побачивши, що благодать Бог дарує усім, хто на прощу до Зарваниці приходить, паломників безліч спішить до ікони святої, співаючи Господеві: Алилуя!

### **Ікос 8**

Усі були на землі, та неначе на небо вознеслись молодята, коли в Зарваниці, перед ясным Твоїм образом, о всесвятая, благословення у Тебе просили на спільну житейську дорогу. І, тут заручившись, іконами Твоїми вони обмінялися і заспівали:

Радуйся, всесвятая Владичице,  
Радуйся, покровителько подружжя чесного,  
Радуйся, благословення родини побожної,

Радуйся, радосте церкви домашньої,  
Радуйся, допомого в родинних потребах і клопотах,  
Радуйся, навчителько любові жертовної,  
Радуйся, Мати свята князя миру і спокою,  
Радуйся, Родителько предвічної мудрості,  
Радуйся, бо чудо в Кані на твоє прохання здійснене,  
Радуйся, бо навчаєш Ти Господа слухати,  
Радуйся, бо вчиш Ти робити усе, що лиш скаже Господь,  
Радуйся, під покровом Твоїм ми життя у Христі проживемо,  
Радуйся, Пречистая наша заступнице!

### **Кондак 9**

Усі ангельські сили співають Тобі величальну пісню, о Мати Пречистая, і ми,  
Твій покров повсякчас відчуваючи, вдячно співаєм Творцю: Алилуя!

### **Ікос 9**

Бачимо, що промовці велемовні, як риби, німіють, бо збагнути не можуть  
предивної сили Твоїх чудотворних ікон, Богомати. Ми ж, із вірою та упованням  
до них прибігаючи, кличемо:

Радуйся, предстателько наша всесильная,  
Радуйся, неустанна за людство молільнице,  
Радуйся, звабливих стріл ворожих відвернення,  
Радуйся, зцілення всіх, хто до Тебе побожно звертається,  
Радуйся, страшна тасмнице Божественна,  
Радуйся, чудо преславнеє,  
Радуйся, від пекла лютого визволення,  
Радуйся, спасенне пристанище грішних людей,  
Радуйся, праматері Єви оновлення,  
Радуйся, скарбе великий вселенної,  
Радуйся, скверни і мерзоти світу очищення,  
Радуйся, знищення прокляття давнього,  
Радуйся, Пречистая наша заступнице!

### **Кондак 10**

Світ спасти бажаючи, наділив чудодійною силою Зарваницьку ікону Твою,  
приснодіво, Всевишній, щоб у лик Твій пренепорочний побожно вдивляючись,  
вчилися люди співати Йому: Алилуя!

### **Ікос 10**

Захист наш і рятунок ікона Твоя, всеблаженная Мати, тож несем перед неї всі

наші жалі і прохання, кличучи:  
Радуйся, брамо Божая, Радуйся і визволи нас від брами пекельної,  
Радуйся, провіднице заблуканих,  
Радуйся і вкажи нам путь покаянню,  
Радуйся, сходе сонця духовного,  
Радуйся і возсіяй нам спасеніє,  
Радуйся, паросте від кореня Єсеевого,  
Радуйся і допоможи злії пристрасті викорінити,  
Радуйся, Мати всещедрості,  
Радуйся і випроси нам гріхів прощення,  
Радуйся, смерті умиртвлення,  
Радуйся, і веди нас до вічності,  
Радуйся, Пречистая наша заступнице!

### **Кондак 11**

Пісня найкраща не виявить тих почуттів, благодатная Діво, що охоплюють нас,  
коли ми перед образом дивним у Зарваниці смиренно співаєм Христу: Алилуя!

### **Ікос 11**

Світлопромінним світильником сяє Твій лик пречудовий на Зарваницькій іконі,  
о Мати всехвальна. Тобі пісню серця несемо, Тебе прославляєм і кличемо:  
Радуйся, квітко найкраща вселенної,  
Радуйся, царська лілеє між тернами,  
Радуйся, єдина всенепорочная Діво,  
Радуйся, Мати любові безмежної,  
Радуйся, бо породила Ти нам життя вічнеє,  
Радуйся, бо світло преясне Тобою явилось,  
Радуйся, Мати правдивої радості,  
Радуйся, бо смуток гріховний прогнала Ти,  
Радуйся, необмежене із Богом з'єднання,  
Радуйся, Адама до раю повернення,  
Радуйся, просвітлення темряви смертної,  
Радуйся, торжество віри правдивої,  
Радуйся, Пречистая наша заступнице!

### **Кондак 12**

Благодать Божа ллється прещедно на всіх, хто з любов'ю і вірою шану віддять  
поспішає Тобі, Богородице, в Зарваниць-кому образі ясному, співаючи вдячно  
Господеві: Алилуя!

## **Ікос 12**

Оспівуючи численні чуда, що явив нам Творець через Зарваницьку ікону Твою, всесвятая, дивуємось Божій премудрості і милосердю безмежному. Тобі ж, всебла-женная, кличемо:

Радуйся, Пресвята Діво і Богородице,  
Радуйся, джерело чудес несказаних,  
Радуйся, доме святий невимовної Божої слави,  
Радуйся, світлосяйний престоле Всевишнього,  
Радуйся, в скорботах утіхо єдина,  
Радуйся, радосте понад усі радості,  
Радуйся, запоруко блаженства вічного,  
Радуйся, всіх страждальців прибіжище,  
Радуйся, до Тебе з вірою кличемо,  
Радуйся, до Тебе очі звертаємо,  
Радуйся, у Тебе захисту просимо,  
Радуйся і спаси нас, благаємо,  
Радуйся, Пречистая наша заступнице!

## **Кондак 13**

О всехвальна Мати, прославлена у чудотворній іконі в Зарваниці, прийми нинішнє моління наше, порятуй нас від усякої напасті, і моли, Пречиста, про спасення всіх, хто з вірою співає: Алилуя!

(І знову повторяється ІКОС 1 і КОНДАК 1 ).

## **МОЛИТВА ДО ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ В ЧУДОТВОРНІЙ ІКОНІ ЗАРВАНИЦЬКІЙ**

До місця уподоби Божого і Твого прийшов (ла) відвідати Тебе, Мати милосердя. Дай мені, о Пречиста Діво, Царице неба і землі і Мати нашого краю, щоби uzдоровлений(на) побачив(ла) велич Твоєї благодати. Тобі від Бога дану, незбагненну Твою славу і невисказане милосердя Твоє. Ось недужі через Твоє заступництво одержують здоров'я, змучені до Тебе прибігають, – дізнають полегші, всі, що Тебе в молитвах славлять і Твого покрову шукають, дізнали ласк Твоїх, бачать. За їх прикладом і я недостойний(на) і грішний(на) прибігаю до Тебе, Преблагословенна, в надії Твого милосердя і невисказаної Твоєї благодати. Поможі мені і заступи мене негідного (ну) перед престолом серця Твого Сина, відверни справедливий свій гнів за мої прогріхи, переміни в милосердя і в відпущення. Не дай мені погібати в гріхах моїх, но з джерела ласки Свого Непорочного Серця подай мені просячому (ій) поміч тепер, а особ-



ливо в годині смерті. Амінь.

## **МОЛИТВА**

Господи! Оружје на диявола  
Хрест твій дав єси нам.  
(стіх, хвл.,гл.8)

Господи Ісусе Христе! Волею розп'ятий на хресті: давший нам чудотворний образ своїх терпінь, як доказ любови до нашого народу. Дозволь нам сьогодні піти за Тобою на Голгофу, де стояло Хресне дерево, зрошене Пречистою Твоєю Кров'ю, з котрого зійшло спасення світу. Господи, розп'ятий Боже, Царю царів! Вкритий струпами кривавих ран, прийми нас враз з Магдалиною у стіп Твого Чудотворного розп'яття, щоби я плакав(ла) слезами покути, щоби я в годині смерти моєї почув (ла) Твої слова: «Ще нині будеш зі мною в раю!» О, Христе чесний, розп'ятий Боже між небом і землею, з терновим вінком на голові, з пошматованим тілом, зросивши землю нашу святою кров'ю Твоїх мучеників. Простягни свою благословляючу руку на мене грішного(ну) молитвою любови. «Отче, відпусти їм». Даруй мені жаль за гріхи, спасай від невірства і спокус світа, запали в мені вогонь любови Свого Пресвятого Серця, щоби кликав: «Боже, згрішив(ла) я на небо і перед Тобою». О Ісусе, розп'ятий на чудотворному образі в Зарваниці. Через твоє наймилосердніше серце з любови до Тебе, конаюче, копієм пробите, через серце Непорочної Твоєї Матері Марії, семи мечами болів пробите і під хрестом завмираюче, задля якої мені нічого відмовити не можеш, бо з Хреста ще Сам віддав мені Тебе за Матір, кажучи: «Ото Мати Твоя!» Господи! Веди мене з хрестом в руці по тернистій дорозі земного життя, щоби він кріпив мій нарід у вірі, в спокою цілого світу благослови його любов'ю Свого Пресвятого Серця, щоби він в надії на життя вічне ніс в своєму зболілому серці Твої солодкі Рани. Дай йому сили витримати в боротьбі зі злом, перенести допуст Божої кари. Дай йому згоду, любов і ласку навернути загублені овечки Твого стада: «Щоб був він один пастир, одна віра, одна свята католицька церква, торжествуюча як на небі, так і на землі на віки вічні. Амінь».

## **ПІСНЯ ДО ПРЕЧИСТОЇ ДІВИ МАРІЇ В ЧУДОТВОРНІЙ ЗАРВАНИЦЬКІЙ ІКОНІ**

Там у гаю серед борів, В селі Зарваниця  
Є чудесна Мати Божа Й цілюща криниця.

З давен-давна прибігають Там люди з мольбами,  
І впадають пред Пречисту, Славну чудесами.

Й осягають ласк там з неба, Потіх у моліннях,  
І дізнають там полегші Недужі в терпіннях.

І Пречиста Діва Мати В чудесній іконі,  
За прибігших всіх до Неї Стає в обороні.

Оборони ж нас, Пречиста, Від гріха тяжкого,  
І ублагай за нас, грішних, Христа, Сина Твого.

І позволь нам тут безгрішно Сей вік наш дожити,  
А колись з Тобою в небі На віки зажити!

## **ПІСНЯ ДО РОЗП'ЯТОГО ІСУСА ХРИСТА В ЧУДОТВОРНІЙ ЗАРВАНИЦЬКІЙ ІКОНІ**

О пресолодкий Ісусе!  
Що в чудотворній Іконі  
Прославився в Зарваниці,  
Ми днесь Тебе з серця молим:  
Змилосердися над нами,  
Даруй прогрішення;  
Ми каємось за гріхи всі  
Й благаєм спасення.  
Ми з вірою упадаєм  
Перед образ Твій чудесний –  
молим Тя, уділи нам  
Своїх ласк небесних.  
Вхорони нас від нещасть всіх.  
Порятуй у потребі  
І зготуй нам ясну вічність  
із Тобою в небі.

Вислухай ті мольби наші,  
Щиро Тя благаєм,  
І на Твою милість, Спасе,  
Ми дуже вповаєм.  
Ми віримо в Твою ласку,  
Спаси Ти, наш Боже!  
Хто ж, як не Ти, у потребах  
Нас грішних споможе?  
Хто ж пролляв за нас кров,  
Христе, «С п а с е н і я р а д и»?  
Хто ж, як не Ти, ізбавить нас  
Від вічної заглади?  
І тепер помилуй Ти нас,  
Грішних чоловіків,  
І позволь нам прославляти  
Тя в небі – навіки!

### **НА ПОДІЛЛІ В ЗАРВАНИЦІ**

На Поділлі в Зарваниці,  
Славній із княжих часів —  
Там царює Божа Мати  
Більше ніж сімсот років.  
Багато путників стягає  
Із далеких сторін.  
Мольби всіх вона приймає,  
За це їй несуть поклін.

П р и с п і в:  
О Маріє, Зоре зір,  
Ти даєш нам ласк без мір.  
Неустанний Твій покров.  
Поміч дати все готов.

Чуйте, світу всі народи,  
В Зарваницю всі спішіть.  
І від себе Божій Неньці  
Там поклін в жертві зложіть.  
Бо та Мати милостива —  
То цариця в сім життю.  
Для нещасних печалива,  
Поведе нас до раю.

П р и с п і в:

О Маріє, Зоре зір,  
Ти даси нам ласк без мір.  
Неустанний твій покров  
Поміч дати все готов.

Прирікаєм сину Твому  
Уникати все гріха.  
І тебе ми все благаєм:  
Хорони нас всіх від зла.  
Бо ти наша Божа Мати,  
Візьми нас під свій покров,  
Уділи нам благодати,  
Глянь на нашу ти любов.

П р и с п і в:  
О Маріє, Зоре зір,  
Ти даєш нам ласк без мір.  
Неустанний твій покров  
Поміч дати все готов.

**Записано від жительки  
Зарваниці  
Зіновії ПАТРИ**

### **ПІСНЯ ПРО ЗАРВАНИЦЮ**

Сумне село Зарваниця,  
Де розбитая каплиця.  
Ворог міну підкладає,  
Мати Божа ся збирає.  
Мати Божа заплакала,  
А каплиця затріщала.  
Мати Божа відступила,

Каплиця ся завалила.  
Приходіть до мене, люди.  
Бо від мене поміч буде.  
В мене церква і каплиця,  
І ще добрая водиця.  
Беріть, люди, пийте воду,  
Матимете прохолоду.

І вмивайте своє тіло,  
Щоб воно вас не боліло.  
Господу Богу молимся,

Ісусу Христу вклонімся,  
Бо він добре бачить з неба:  
Він нам дасть, чого нам треба.

**Василь ЩУРАТ**

### **ЗАРВАНИЦЯ**

З татарських рук приймав смерть Київ.  
Чого живцем вогонь не виїв,  
Ішло під меч, ішло в неволю,  
Втік лиш один чернець на волю.

Степом, яром, вздовж рік, лісами,  
Як заєць, витравлений псами,  
Біг, не спиняючись на хвилю,  
Аж став на галицькім Поділлю,

Аж став над Стрипою-рікою,  
А темна ніч над головою.  
У тілі жар, на тілі рани,  
Куди не звернеться, не гляне, –

Самітно, пусто, мертво, глухо,  
Не бачить зір, не чує вухо;  
Лиш у блакиті мріють зорі,  
І вітер з листям плаче в борі.

Заплакав же чернець в знесилі:  
«О, Ти, що в найприкрішій хвилі  
Ведеш усіх до Свого Сина,  
Моя Провіднице Єдина,

Вкажи мету моїм дорогам,  
Моїм стражданням і тривогам...»  
Впав на коліна, серце томить,  
А сон підходить, силу ломить;

Заснув сердешний на мураві  
І бачить в сні, немов на яві:  
Над ним Пречиста, коло Неї  
Два ангели, в руках лілеї...

Він руку простягає вгору,

Вона край свого омофору  
Йому дає, дає – й підносить,  
Аж ось і небо землю росить.

Проснувся чернець. Глядить: поляна  
Над річкою. А річка зрана  
Під ясним сонцем аж палиться,  
Зирк на траву, – щось в ній блиститься.

Іде, – криничку бачить чисту,  
А над криничкою Пречисту  
З малим Дитяточком на лоні.  
Пізнав її в святій іконі.

Впав під іконою святою:  
«Отут зрівнявся я з метою! –  
Сказав – Тут я молитись буду,  
Щоб на всяк час для всього люду

Моя мета метою стала.  
А місце, де крізь сон зарвала,  
Хай риз святих слаба десниця,  
Нехай назветься у Зарваниця».

**Василь ЩУРАТ**

### **ТУРЕЦЬКИЙ НАБІГ**

Під Зарваницею, де нині  
В Полісюках лежить в руїні  
Старезний замок, що про лихо  
Лиш з бур'янами шепче тихо,  
Сказав би він, коли б мав мову,  
Про давнину і людям слово,  
Про ріки крові, про пожари,  
Про те, як і його татари  
Палили, взявши Зарваницю;  
Як в лісі віднайшли каплицю.  
Сказав би замок, але годі,  
Є вість глуха про те в народі,

Як із каплиці Божа Мати  
Звертала кулі та гармати,  
Звертала кулі та рушниці;  
Як невір втік з-під Зарваниці,  
Що вже займалася пожаром;  
Як знову силувався даром  
Від замку до каплиці влізти:  
Як та сховалася без вісті  
В підземні пропасти безслідні;  
Як мерли із страху негідні;  
Як Мати Божа у каплиці  
Явилась знову в Зарваниці...

### **ТКАЛЯ**

Лягла на ткацьку хату змора.

Отець помер, а мати хора

Лежить, не рушиться в постелі.  
Вже шестий місяць невеселі  
Думки тривожать дочку ткалю,  
Тче шестий день вже полотенце,  
Вже шесту ніч пливе човенце,  
Пливе то в сей, - то в той бік ляди.  
Мабуть, вона не дасть вже ради.  
Бо голова без сну, як п'яна,  
А тут скінчити би до рана,  
Добути гріш на хліб, на ліки,  
І так вже винна до аптеки.  
Плавай, човенце!.. Ні, не сила,  
На руки голову звісила, –

Заснула... Аж тут скрип, у хату  
Ввійшла особа. До верстату  
Простісічко тихцем підходить  
Згас каганець, їй се не шкодить,  
Від неї ясність б'є о стіни,  
Що в хаті видко, як за днини.  
На ляді нитку кожну видко,  
Човенце скаче швидко, швидко,  
Трас! – І в останнє стукнула ляда.  
Збудилась ткаля: «Чи сну зрада?  
З чиїх же рук півсетки тії»?...  
А голос каже: «З рук Марії».

### Роман ЗАВАДОВИЧ

Зіркою зійди ясною, райдугою в Україні,  
Заблисти промінням сонця з голубої вишини  
І простри золототканий Твій Покров над нашим краєм,  
І покрій його, й від лиха нам його оборони!

Років тисяча минає, як над Києвом старинним  
Засіяло, наче сонце, світло Божого Хреста.  
Років тисяча минає, як у церквах України  
Нарід молиться, Покрово, наша Мати Пресвята,

Князі й лицарі могутні, воєводи і бояри  
У покорі, на колінах, перед образом Твоїм  
Все вимолювали ласку, щоб нещастя і негоди  
Стороною обминали їхній Рідний Край і дім.

Піднімав до Тебе руки з кованого сріблом трону  
Володар земель розлогих, князь преславний Ярослав,  
І Тобі, Спасіння Мати, під опіку й охорону  
Нарід свій і Край-Державу із довірою віддав.

І хоробрі запорожці, що за Рідний Край і Віру  
У завзятому змаганні проливали свою кров,  
Віддали себе довірно у часах війни і миру  
Під Твою святу опіку, під Твій Матірний Покров.

І усе новітнє військо Української Держави,  
І стрілецтво, і вояцтво, і повстанські курені,  
Генерали й отамани, як ішли у бій кривавий,

В Тебе помочі благали й оборони в боротьбі.

Непохитне в Вірі серце, чисту душу у Любові  
Мужній нарід України в подарунок дав  
Тобі, в Зарваниці чудотворній, у Почаєві, у Львові  
До твоїх святих престолів йшов у radoщах й у журбі.

А коли в чужину їхав долі кращої шукати,  
У сльозах із болем серця Рідну Землю він прощав,  
Брав Твою святу ікону, непорочна Божа Мати,  
І Тебе в чужій землиці рідним словом величав.

І пішла Ти, Божа Мати, з тими, що Тебе любили,  
На скитання в чужі землі, в невідомий, дальній світ,  
Щоб скріпляти їхню Віру, щоб душі не загубили,  
Щоби в серці зберігали прадідівський заповіт.

Під Твоїм Покровом, Мати, малодушність нас не зломить,  
І відступництво не зрушить Церкви нашої основ.  
Ми ніколи не забудем, звідки ми прийшли і хто ми,  
Бо нас все кріпити буде Твоя Матірنا Любов.

Зіркою зійди ясною, райдугою в Україні,  
Заблисти промінням сонця з голубої вишини  
І простри золототканний Твій Покров над нашим краєм,  
І покрій його, й від лиха нам його оборони.

**Степан МОЧУК**

### **ТАЄМНИЧА ПЕЧЕРА**

**Присвячується селу Зарваниці**

Щоби щиро жити з Богом,  
То треба молитись,  
Йти на відпуст у каплицю  
І Бога просити.

Раз пішов і я на відпуст,  
Як всі богомольці.  
Там пробув чотири днини  
В молитві і пості.  
Мене друзі залишили  
І пішли додому.  
Я самітній у каплиці

Ще молився Богу.

Після відпусту тоді  
Взявся мандрувати  
І дороги сам не знав  
До своєї хати.

І побачив я печеру,  
Барвінком повиту,  
Дай, гадаю, завітаю  
І буду молитись.

Та печера була давня –  
мохом поростала.  
В ній, напевно, звірина  
Зиму зимувала.

Темна нічка захопила  
Мене у печері.  
Потужився мовчки спати  
На м'якій постелі».

Раптом мене оточили  
Всі лісові гади.  
Думаю, від цих сусідів  
Не дам собі ради.

І печера зачинилась  
Вже на цілу зиму.  
Я подумав, що кінець,  
Що отут загину.

Молитовник в руки взяв,  
Щоби помолитись, і тут  
Ангел увійшов,  
Щоби засвітити.

Світив Ангел день і ніч,  
Щоб я не лякався,  
Хоч печера зачинилась,  
Та я не боявся.

Мене Ангел хоронив  
Господнім указом.  
Зготували ми вечерю,  
Щоб поїсти разом.

Коло столу посідали  
І звірята гожі.  
Мене радісно вітали,  
Як Ангели Божі.

Вони мене так приймали,  
Як гостя якого,  
Піднесли мені на таці  
Хліба запашного.

А з лушпинки з-під горіха  
Я води напився.  
Молитовник взяв у руки  
І далі молився.

До весни я перебув  
У м'якій печері.  
Звірям я пообіцяв  
Коровай печений.

Погодилися звірята  
Коровай прийняти.

Показали ще й дорогу  
До моєї хати.

Повернувся я додому,  
Як жнива поспіли,  
Нажав жита я сніпок –  
Жито лиш допіло.

Я те жито змолотив,  
Сам змолот на жорнах.  
Ввечері в діжі муку  
Розчинив проворно.

Напалив я у печі  
І спік короваї.  
До печери їх заніс  
За нашим звичаєм.

Звірі радо прийняли –  
З апетитом їли.  
Бога славили усі  
Так, як тільки вміли.

Я подякував звірятам  
За спільну гостину –  
Знов на зиму повернувся  
У свою хатину.

Людям молитовник я  
Все буду читати  
І дорогу до каплиці  
Завжди пам'ятати.



с. Заруддя  
Зборівського району  
Тернопільської

Ярослав ПІВТОРАК

### **ДО ЗАРВАНИЦІ**

Приносить невблаганний час  
Не тільки радощі до нас.  
Зненацька тихої години  
Приходить горе до людини.  
Куди подітися одній,  
Знайти де серцю супокій?  
І Мати Божа в Зарваниці  
Утішить ваші скорбні лиця.  
Несіть гріхи, спокути біль,  
Ідіть, принижені й слабі.  
Всевишня ласка, слово Боже  
Підняти дух вам допоможе.  
Осквернена пільмою зла

Знов Зарваниця ожила,  
І знов для галицького люду  
Вона духовним центром буде  
З отцями до людей прийшов  
Владика Любачівський знов  
У Зарваницю на Покрову  
І віру уселяв Христову,  
І Літургію відправляв,  
Христову Матір він благав:  
– О, Неба і Землі Царице!  
Воскресла наша Зарваниця!  
Візьми народ під свій покров  
У світлі наших молитов.

Петро МУХА

### **НА ВІДПУСТИ**

На зарваницьких крутосхилах  
Збираються прочан гурти.  
Дай, Божа Матінко, їм сили,  
Гріхи їм, Боже, відпусти.  
Нехай ковток води святої  
Зросить їм змучені уста,  
Щоб кожен з них у супокій  
Для України жити став,  
У болях власного сумління  
Очистився від скверни зла,

Щоб до людей, як воскресіння,  
Нарешті злагода прийшла.  
Хай принести життя в офіру  
Заради волі всі могли,  
Щоб наше слово, нашу віру  
Більш не топтали вороги.  
На зарваницьких крутосхилах  
Збираються прочан гурти. Дай,  
Божа Матінко, їм сили,  
Гріхи їм, Боже, відпусти!

**Зіновій ГАРНИХ**

***МУЧЕНИК***

Присвячую о. Зіновію Монастирському

Безбожник нашу віру знищить  
З всіма святинями хотів –  
Взявсь за церкви і кладовища,  
В Сибір заслав святих отців.  
А інших вбив в глухих темницях,  
Та слово Боже не убить –  
Святий отець із Зарваниці  
Не зрікся віри ні на мить.  
Тавро наруги Монастирський  
Стерпів, як мученик святий,  
Але катюгам большевицьким  
Душі він не занапастив.  
Орати землю йшов у поле,  
Зерном надії засівав.  
Давав підмогу людям кволим –  
Святе причастя дарував.  
І пильнували крок за кроком  
Недремні зграї яничар,  
Щоб де у хаті ненароком  
Підпільно не ожив вівтар.  
А він – борець за церкву милу –  
Пройшов життя тернистий шлях.  
І праведником ліг в могилу  
Із Божим словом на вустах.

**Василь ЛІМНИЧЕНКО (МЕЛЬНИК)**

***ХТО НАМ ХРАМИ ПОПАЛИВ?***

Ніченька темная,  
Тиха, таємная,  
Горда на чар забуття!  
Ти – моя чорная  
Смута пусторная,  
Я – твоє вірне дитя.  
Бурею сточені,  
Вихром столочені  
Скелі родимих Карпат!  
Тихі, засмучені,

Пусткою змучені,  
Наче і я... я ж вам брат!  
Гори високії  
Та самотні,  
Земле без крови й катів!  
Ви ще не зрощені,  
Ви ще не скошені  
Так, як край моїх братів!  
Хмари розвіяні,  
Вітром леліяні,

Де ваша міць, де ваш грім?  
Ви вже розбилися,  
Громи ж лишилися  
Там, де мій брат, де мій дім!  
Чисті та вільнії,  
Буйні весільнії  
Співи пісень чарівних!  
Чом ваш схвилюваний  
Гомін розкований  
В моїм народі притих?  
Нащо безсильнії  
Стони могильнії  
Рідне село прилягли?  
Де борці ділися?  
Де розлетілися?  
Де їх гроби? Де лягли?  
Всіма зусиллями  
Хоча із хвилями  
Вітру блукать по полях.  
І розридатися...  
І роззиратися,  
Де хто з юнацтва поляг?  
Понад могилами  
Дужими крилами  
Моїх жалів злопочу,  
Щоб з розпорошених,  
Хробами точених,

Кожен мерлець мене чув.  
І роздираюся...  
І розспіваюся  
Співом пекельних скорбот  
«Гордо ви гинули,  
Гордо ви линули,  
Та заслабий був ваш льот!»  
Люди ж невтомлені,  
Кріси незломлені  
Є ще між нами й тепер,  
Але розлючений  
Нарід замучений  
Духом, либонь, вже завмер.  
Бо посварилися  
Прочани на відпочинку  
Й світом розбрелися  
Діти чарівних долин.  
І, затривожені,  
Хворі, знеможені,  
Ходять... немов блудний син.  
І розридаюся...  
І розспіваюся  
Смутком скривавлених нив:  
«Браття-невольники,  
Вічні «розкольники»,  
Хто ж нам храми попалив?!»

### **ПІСНІ, ЯКІ СКЛАВ О.ЗІНОВІЙ МОНАСТИРСЬКИЙ НА УСПЕННЯ В ЗАРВАНИЦІ**

(співати як «Назарета...»)

На Успення в Зарваниці,  
У п'ятдесят сьомому році,  
Сталась славна тут подія:  
Вдруге з'явилась Марія.  
Коропецька жінка бідна  
Була з'яви цієї гідна.  
Туга, жаль серця стиснули,  
Як каплицю тут замкнули.  
Вона собі обіцяла,  
Як у воді потопала:

Що Марії не забуде,  
До Зарваниці прибуде.  
Квилила все: Божа Мати,  
Не дай мені потопати, загинати,  
Як спасеш мене щасливо,  
Розкажу всім про це диво.  
Навколішках як ходила,  
До Марії тут молилась,  
Хоч каплиця вже замкнена:  
«Мати Божа, будь славлена».

Втім ясність сяє в криниці,  
Недалеко від каплиці.  
Мати Божа тут з'явилась  
І в криничці прославилась.  
Бог це місце прославляє,  
Ясність й з'ява рік триває.  
Оживляє в людях віру

В Христа і Діву Марію.  
З'яву многі оглядають,  
Поклін Неньці, Христу дають  
Що це місце так вславили,  
Дивне диво всім явили.

### **ЧУДНА З'ЯВА В ЗАРВАНИЦІ**

(співати, як «Вихваляйте доли, гори...»)

Чудна з'ява в Зарваниці  
У шістдесят другім році  
Була тридцятого квітня,  
В другий день свят Великодня.  
Хоч людей всіх розігнали  
криниці засипали,  
Все ж таки тут малі хлопці  
Бавились біля каплиці.  
З них школяр Фірман Зіновій  
Йде до криниці найперший  
Трошки її вичистити, Божій  
Неньці честь зложити.  
Матір Божа це приймає  
І до нього промовляє:  
«Очищайте! Очищайте!  
Мене, діти, прославляйте!»  
Руку бачать вони чудну  
Над водою, жовто-ясну,

А з криниці голос каже:  
«Очищайте! Очищайте!»  
Шість тих учнів, як герої,  
Очищають бруд з криниці,  
Кладуть квіти довкруг неї  
На славу з'яви Марії.  
Після цього всі бавляться,  
До сумерку веселяться  
Біля каплиці святої,  
Богом вже тут славленої.  
І ми йдім до Зарваниці,  
До чудесної криниці,  
Божу Матір прославляймо,  
Душі з гріхів очищаймо.  
Тож ставаймо, мов ці діти,  
В чистоті Богу служити,  
Чудну Неньку величаймо,  
Квіти чеснот в дар складаймо.

### **СЛАВНА З'ЯВА Є МАРІЇ**

(співати, як «Назарета...»)

Славна з'ява є Марії  
Християн усіх надії  
У шістдесят третім році,  
У вересні в Зарваниці.  
По Успенню у неділю  
Ікону бачить Марії

Рисан Михаїл в криниці,  
Далі від руїн каплиці.  
Двічі сюди повертає,  
Ясніше з'яву оглядає.  
Його жінка і дитина  
Із ним з'яви була гідна.

## **18-ГО СЕРПНЯ**

(співати, як «Назарета...»)

Вісімнадцятого серпня  
О півсьомої сполудня  
Була з'ява в Зарваниці  
У шістдесят восьмим році.  
Як молились при криниці  
Всі прочани з Тудорова,  
Тоді дивна ясність стала,  
Небо, ліс – все огортала.  
Немов блискавка яскрава,  
Грала сяєвом чудовим,  
В ній Марія з Христом сяє,  
З неба до людей звертаєсь.

Від Марії йдуть проміння,  
Мов від сонця у полудне,  
Зарваниця вся здригаєсь,  
До криниці тут збігаєсь.  
Тоді темні два хлоп'ята  
Дізнають тут ласк великих;  
У ясності зрять Марію,  
Славлять чудом цю подію.  
Йдім слідами тудорівців,  
Несім жертви чеснот вінці,  
Все і всюди в кожній хвилі  
Славмо Неньку у недолі.

## Богдан ЛЕПКИЙ

### **КАЗКА МОЙОГО ЖИТТЯ** Уривки із книги «ДО ЗАРВАНИЦІ»

- Не раз чув, що люди йдуть і їдуть на відпуст до Зарваниці.
- Що таке відпуст? – питався мами.
  - Відпуст... як тобі сказати? На відпуст ходять люди, щоб їм пан Біг відпустив гріхи. Тому воно й відпуст!
  - І – тільки? – питався хлопець.
  - Це дуже багато, синку, бо гріхи ходять за чоловіком, як тінь, і не дають йому спокою.
  - А в Зарваниці Бог відпускає грішникові гріхи, і вже вони за ним не ходять?
  - Є багато таких чудотворних місць на світі, але нам до Зарваниці найближче, вона – наша, і тому ми йдемо, чи там їдемо туди.
  - Далеко від нас? Так, як до Бережан?
  - Наполовину ближче. Добрими кіньми за кілька годин заїдеш.
  - І... що?
  - Який-бо ти! Все: «Що, і як, і куди?» Аж занудиш.
  - Хочу знати.
  - Хочеш! А я тобі вже сказала. У Зарваниці люди сповідаються, і Бог їм відпускає гріхи. Там є такий чудотворний образ Матері Божої...
  - У церкві?
  - А де ж би?
  - І... що?
  - Перед тим образом люди й моляться за душі померлих і щастя живих.
  - Щоб їм добре було?
  - Так. Щоб померлі доступили царства небесного, а живі щоб видужали, як хто з них тяжко хорий.
  - Такий, як я?
  - Такий. Тільки, що тобі вже Богу дякувати, краще.
  - Але хініну все ще мені даєш.
  - Бо треба. А як не буде треба, то не дам.
  - Тільки що даш?
  - Шибку з вікна і молока пташачого.
  - Я молока не люблю, – скривився хлопець і закопирив губи. А по хвилині:
  - А ще чого їздять люди до Зарваниці?
  - Ще як хто має великий клопіт або тяжку журу, то також їде до чудотворної Матері Божої зарваницької і вона, добра заступниця наша, вислухує його.
  - А такі, хто не мають жури? – питався хлопець.
  - А хто її не має, синку? – відповіла мати й важко зітхнула. Хлопець

зрозумів, що й мамі щось також лежить на серці і що вона також якусь журу має.

– Мамо! – казав. – Їдьмо до Зарваниці!

– Може, колись і поїдемо, синку.

– Я не хочу «може», й не хочу «колись», я хочу зараз.

– Знаю, знаю. Тобі, як чогось захочеться, то вже ні стій, ні погоди. Зараз давай, хоч би це була й зірка з неба! Не знаю, в кого ти такий вдався? А воно недобре, бо світ не батько, а доля не ненька. Треба змалку привикати до того, що тільки Бог – всемогучий, а ми – малосильні люди. Треба терпеливим бути...

– Е, ні. Я мушу їхати до Зарваниці,

Тут бабуня через вікно покликала їх до снідання. По сніданню розпрощалися. А як сіли в бричку, то один з «нових дядьків» подав мамі китицю городових цвітів, таку велику, як решето, що пахла на цілу бричку. Хлопцеві така чемність дуже подобалася. Він довго не міг забути, як то було гарне, коли молодий панотець подавав мамі тії цвіти, а мама дякувала й казала, що шкода було спустошити городець.

Йому, розуміється, навіть на гадку не приходило, що цей молодий, жвавий, так гладко виголений і так гарно зачесаний панотець носити буде колись єпископську мітру. Він ту мітру вже бачив, як у Крегульці був митрополит Йосиф. І відтоді митрополита уявляв собі високим і худощавим чоловіком, як святі на старих іконах, та ще таким, що балакає нашою мовою, але інакше, ніж ми. Від митрополита Йосифа мав хрестик, посвячений на місці Матері Божої у Римі, а на голові чув дотик його худощавої долоні. В ухах бриніли слова: «Рости великий».

А цей молодий панотець китицю цвітів подавав мамі. Цілу дорогу любувався тими цвітами. То нюхав їх, то пригадував собі, як котрий називається. І тато й мама любили цвіти й плекали їх у городці, але в тій китиці були такі, яких він досі не бачив.

До Зарваниці приїхали ще таки добре перед полуднем. Хлопець дуже здивувався, що було це не якесь особливе, чудотворне, а таке собі, звичайне, подільське село. І така сама з вибоями дорога й хати так само соломною пошиті, навіть пси бігли за бричкою і гавкали так само, як скрізь Звичайні сільські пси, а не хорти, як на образі з палатою дожів.

Мама казала їхати перед дяківку.

– Чи реєнт є? – спитала дівчини, що бігла з коновками по воду.

– Є, прошу пані, – відповіла дівчина. – Вони в пасіці. Я зараз покличу поставила коновки, побігла, і за хвилину вийшов дяк.

Поцілував маму в руку й питався, чи їмостуня не заїдуть «на резиденцію».

– Ні. Я хочу лиш бути в церкві й вертаюся назад. Не хочу, щоб хто знав, що я тут була.

– То прошу їхати, а я зараз прибіжу з ключами.

Але мама не поїхала, а пішла з хлопцем до церкви. Там уже чекав на них реєнтний.

Церква була мурована, але не дуже велика. Трохи «далася на костел і всередині не така-то розкішна, як уявляв собі хлопець. Все було, як звичайно.

Сонце зазірало крізь шибки і ясними плямами лягало перед престолами. Коліна згинаються до молитви. У церкві було тихо, тільки рої мух гуділи під склепіннями. Ніби й вони хотіли якусь пісню співати, але не вміли.

Ліворуч була буцім каплиця з окремим престолом. По обох боках того престолу висіли великі ошклені габльоти, виложені темно-синім чи фіолетовим оксамитом, а на тім оксамиті висіли всілякі срібні та золоті хрестики, серця, перстені тощо.

Мама щось шепнула дякові, він відчинив габльоту з правого боку і почіпив там ті дарунки, що їх привезла мама. «Як гарно! – погадав собі хлопець. – Будуть собі тут висіти безпечно і в пошані, а мама вже не буде плакати над ними, скільки разів відчинить середню шухляду своєї комоди...»

Та ще він собі того й не погадав ясно, як дзеленькнув дзвінок, почувся якийсь дивний туркіт, завіса піднялася вгору і появилася чудотворна ікона зарваницької Матері Божої.

Темна, наче замрячена літами й зітханнями тих тисячів душ, що шукали в неї помочі і потіхи. Лиця не видно було добре, тільки очі дивилися так якось спочутливо й добряче, що хлопець свої опустил додолу.

– О, Пречиста! - почув враз і побачив, як мама, мов підкошена, впала перед престолом.

Упав біля неї. Хотів молитися, та молитви мішалися в голові, а слова втікали з уст. Щось його то душило за горло, то знов так легко робилося на серці, як ніколи. Молився без слів. Як довго, не знає. Поки реєнт не поміг мамі встати, і поки не підпровадив її до брички.

Мовчки йшов поруч мами.

Не питався, що? Як? І чому? І ніколи, але то ніколи не починав балачки про Зарваницю. І не був там більше ніколи. Боявся інших вражінь, бо змінилися часи і він сам став інший. А так, – все ще на нього дивиться чудотворна Мати Божа тими самими спочутливо-добрячими очима, і все ще мама лежить перед її престолом.

Молиться і плаче.



## Марія КУЗЬМОВИЧ-ГОЛОВІНСЬКА

### «ЗАРВАНИЦЯ» (Уривки із книги спогадів)

*Віз котився на досить можливо, бо  
тверду вже дорогу, в зарваницький ліс.*

Ліс оп'янював свіжістю зелені, усміхався кожним сполосканим дощем та позолоченим сонцем листочком. Ліс співав голосами птахів. Боками дороги стелилася голубим килимом підліска праліска.

А розпромінене сонце понад полями, все вище, все ближче лісу. Дорога збігала майже стрімко до ріки Стрипи, на міст.

На тлі дерев зарисувалася капличка з керничкою чудотворної води. Попри Стрипу розвинулася поляна. Вона відділювалася від лісу доріжкою, оброслою обабіч березами. Попри пні рідших дерев – голівками підліски праліски, неначе простягалось голубе небо. Утомлені далекою дорогою коні в поблизу хат віджили і прискіпили на міст. Голубінь безлічі квітів і свіжий росаю, співучий ліс приковував мене до себе.

Ближче каплички зійшла я з воза, нарвала квіток до нової хати, якої ще не бачила. У селі дзвонили на Богослужбу. Мої пальці складали квітку до квітки у китичку.

– Я не можу довго чекати на тебе, Любо, там люди... це ж квітна неділя... Я й так спізнився через погану дорогу.

– Ще хоч трошки...

І знову квітку до квітки. Я не могла відірватися від цієї оп'янюючої зелені.

– То я оставлю тебе...

І як буду йти сама в село?! У церкву?!

– Я вже.

Але й оглянулась, бо поміж деревами квітки ясноглубим небом. Віз їхав поміж хатами села, поміж городами, розцвілими садами. Старенька сотрудничівка під солом'яним, позеленілим дахом. У маленьких віконцях усміхалося сонце. Усміхалися й сусіди, що повиходили зі своїх хат. Сусідка принесла води, збанок молока і хліб на нову хату... Кожний цікавий на нового священика, на його молоду дружину.

Ключем відчинено старі, дерев'яні двері. Дві маленькі кімнатки були вже дещо заложені меблями батьків, які вспів спровадити Василь.

Я розглядалася.

– Ось така моя хата!

У кухні глиною підмащена долівка і... пуста. Біля церкви зібралися люди, вичікуючи нового священика. Зраділи, коли наблизився до них, і всі подались у церкву на Богослужіння. Дзвони дзвонили, розкидали тони широкими полями, поміж свіжозеленим лісом, перебігали по плесі Стрипи, поміж хатами села,

розцвітаючими садами, городами. Засоромлена під допитливим поглядом людей, поспішала і я до церкви.

Ця сама церква, яку бачила тому кілька літ, коли була на відпусті. Тоді просила у Небесної Матері опіки над моїм життям. Глянула ліворуч, де над бічним престолом, у дзеркальному заглибленні, була приміщена чудотворна ікона Небесної Матері, мальована на дереві.

– Я просила за якийсь кут, і Ти, Небесна Нене, примістила мене тут побіч Себе.

Так гарно все склалось.

Темні стіни церкви, у бароковому стилі, зі старинними мальовилами, освічувало сонце. Воно пробивалось крізь відчинені двері, крізь подовгуваті вікна. Кидало своє проміння на великий, кришталевий павук, що звисав посередині церкви, на проповідальницю у формі лодки. Усе те – дар графа Потоцького – привезено волами з Риму до Зарваниці.

За головним вівтарем чудотворна ікона Розп'яття. Мальована на тяжкому шовку, в заглибленні дзеркал. Дзеркала ці дар графа Мйончинського, Чернігівського воєводи й колишнього властителя Зарваниці.

Воскові свічі кидали багатий блиск на чудотворні ікони, на ошклені й вистелені темно-синім оксамитом габльоти з безліччю дорогоцінних вот.

На видному місці великого формату святе Євангеліє, приміщене в ошкленій скринці, на стіні при вході до захристії. Його вживалося лише на Великдень. Походило з Києва. Обкладинки зі срібної кованої в узорі бляхи; було дуже тяжке.

На тетраподі лежала до посвячення шутка, побіч кропильника зі свяченою водою. Біля тетраподу зарваницькі дівчата з китицями шуток, перев'язаних голубою стрічкою. Людей багато. Церква невелика. Люди ще з прилученої Сапови та присілків Полісюки й Лапаївка. По посвяченні дістала і я шутку, перев'язану стрічкою. Поцілувала та пішла в хату.

Крізь віконце, що виходило на подвір'я, глянула на хати села понад рікою, на стіну лісу, що лучилась з небом. Стіна лісу наче відгороджувала давнє життя від того, яке починалося. Я стояла перед новим розділом життя. Гляділа за місцем на ліжечко для дитинки, що вже скоро повинна прийти на світ. Слідкувала крізь друге вікно на головну вулицю за людьми. Вони розходились зі шутками по хатах. У вікнах хат відбивалося сонце. Чистенькі хати одна побіч другої наче всміхалися.

На мостик, що кількома дошками через рівчак лучив дорогу з маленьким городженим прутиками городчиком, увіходив усміхнений о. Василь – мій чоловік. Біля нього задержався дяк, середнього росту, сивавий уже – Пиріжок.

– О годині четвертій вечірня, – кивнув головою вбік о.Василя і пішов доли селом.

Петро й Павло, старші церковні браття, які йшли разом, прощалися. Петро – молодший, з добросердечною усмішкою, сухорлявий брюнет. Павло – старший, круглолиций, рудавий, з обличчя пробивалась хитрість.

За вікнами вгиналися завітчані сади. Стелилися пахощами нарциси біля хат. Зарваницькі діти з повними пригорщами квітів спішили до Небесної

Неньки.

Місяць май.

І як багато дітей кожного вечора біля престолу Матінки Божої, як прегарно всі співали параклис!

На острівці Стрипи на «кемпах», як називали його зарваничани, цвіло безліч конвалій. Човном перепливали люди ріку, щоб лиш нарвати тих квіток для Небесної Неньки. Увесь вівтар потопає у пахощах.

Я ще не виходила з хати. Але прийшов і для мене щасливий день, що могла піти подякувати за все Небесній Неньці. Принесла малого Івася та просила ним опікуватися.

Мабуть, у жодному іншому дні не було так багато сонця, як тоді. Коли я вернулася з церкви, взяла збаночок на воду й пішла до каплички, в ліс. Співали, аж захлистувались, солов'ї. Ліс жив весною, радістю, повним життям. Стрічні люди поздоровляли свою «молоду паню», як мене називали, з добротою всміхалися. Раділи, коли з китицею квітів і збаночком води переходила дорогою, від каплички, поміж хати Зарваниці.

Дорогою від цвинтаря торохтіли вози. Здіймалася курява. Дзвони дзвонили, не переставали. Люди йшли групами, співали побожних пісень. Деякі сунулися на колінах. Між звичайними сільськими возами порожний фаєтон. Лише двірський візник на козлах. На конях дорога упряж. Побіч фаєтону старша жінка – графиня з Тернопільщини. Всю дорогу так. Щаслива за ласку, що могла видержати й виконати свій обіт. Церква все ближче... Людей багато. Кругом церкви, на дорозі. Поміж хатами шукали за приміщенням на нічліг. Деякі до своїх знайомих рік-річно.

Одяги гуцульські, борщівські, наддністрянські, подільські. Спрагнені уста, обличчя запалені вітром, оббиті ноги далекою дорогою. Всі до Небесної Неньки, очистити душу й шукати ліку в своїх турботах й нещастях.

Уста графині в безперервній молитві, подяці за видужання з важкої недуги. Грозила операція, та Небесна Мати загрозу усунула. Графиня здорова. Очі з безмірною любов'ю дивляться на ікону Небесної Матері. Вона й не відчувала, як біля неї товпилися люди. Вони такі ж, як і вона, тут, у стіп престолу Найласкавішої Матері. А вона – графиня – частинка тих людей.

У всіх безмір довір'я, прив'язання й любови в очах. Очі й не відривалися від ікони. Струджені, мозолисті руки складалися до молитви, у глибокій покорі клонилися голови: сивоволосі й молоді.

Чудотворна ікона Небесної Матері сяла на обличчі, очі з любов'ю дивилися на цей бідний люд. У церкві багато світла. Священики на церковній площі і в церкві слухали сповідей. А люди натще, хоч то вже вечір. Студня-помпа на ринку скрипіла раз у раз. Люди ішли за водою до каплички в ліс, просили й по хатах гасити спрагу.

На сотрудничівці, у колисочці, спав малий Івась. На подвір'ю, дорогою й у хаті великий рух. Двері до сіней, знадвору, скрипіли раз у раз. Отець Василь у церкві. Все й усе приходили нові групи людей, яких перед входом на церковну площу треба було з хрестом і хоругвами, хоч коротким словом привітати.

Старші браття Петро і Павло весь час біля дзвіниці. Дзвонили й дзвонили...

Від поля, від цвинтаря, доріжками, лісом від каплички йшли процесії. Процесії від святого Юрія до святої Покрови йшли до Зарваниці суботами, неділями чи у переддень свят. З'являлися ненадійно, бо все залежало від гарної погоди.

Всенічне перед святом правилось у церкві, бо на церковній площі не було місця. Біля самої церкви мури старого приходства, знищеного у російсько-австрійській війні. Повибивані вікна дивилися темними отворами. Пляновано нове приходство. Мало будуватись у скорому часі з кімнатами для священників і великою їдальнею.

До того часу переночовували священники по хатах у селі. Харч діставали в хаті, що належала до парохії, посередині села, біля школи. Там була кухня й невелика кімната на харчівню. Парох Вишнівчика, за рікою, о.Чолій був завідателем відпустів, а його дружина вела харчівню. Ярину можна було дістати в городі сестер-василіянок з Вишнівчика. Той город простягався на узбіччі, за хатами Зарваниці. Впадав до ріки Стрипи від городів Лапаївки. Жид Абрамко, з Вишнівчика, доставляв м'ясо. Вже був і на сотрудничівці. Приносив до хати, що було потрібне. Пам'ятав ще старі, як він казав, добрі часи. Любив спогади.

Западав вечір. У церкві правилось. По відправі всі священники на вечерю, бо по вечері ще довго вніч треба було сповідати. У селі рух. Люди вештались скрізь і голосно розмовляли. Ороновська замкнула свою будку з девоціоналіями і забігла на хвилинку.

– Уважайте, щоб хто в хату не вліз, бо і злодії трапляються. У кухні, у сінях люди. Пропхатись не годе. Розложили свої бесаги й покріпляються.

За церковним муром, боком дороги, розложили люди будки. Люди місцеві й приїжджі. В будках можна було купити різні дрібнички. Були будки з вервечками й зарваницькими медаликами на різнобарвних стрічках. Були будки з бубликами, медяничками. Стояв величезний самовар з водою на чай. Зарваницькі люди, поза кількома багатішими, були бідні. Старались літом заробити розпродажню в тих будках. Дальше стояла катаринка зі зеленою папугою, яка витягала льоси. Гра «біла виграє – чорна програє», при тому шахрайства при картах. Містечкові й приїжджі спекулянти.

На площі нижче церкви, за муром, приміщувалися деякі підводи, на яких ночували люди з дітьми. У хатині, недалеко церкви, оброслій диким виноградом, був сніданковий pokій жида Кенігсберга.

Скрізь світилося. Скрізь був рух. Люди йшли й огородами поза ріку Стрипу на Вишнівчик. По млинському колесі, на греблі, шуміли води Стрипи, хвилювали дерева лісу. Небо було зоряно-ясне. Поміж деревами біля каплички співали солов'ї.

Коли перші більші відпусти проминули, наближалось літо. Хвилювали доспіваючі збіжжя. Стелилися пахощі квітів у городах біля хат. Розцвітала дівина, георгінії, мальви, айстри за сонцем повертали свої голови, попри плоти хат, по городах – соняшники. Зеленою стіною кругом села хвилював ліс.

Ороновська привела на сотрудничівку кухаря «вуйка» Солонинку. Треба було миропомазувати Івася і з тої нагоди мала з'їхатися родина.

З Івасем у візочку спрямувалась я на дорогу села. З мостика глянула на схід

у сторону піль. Де кінчалися хати, стояв посередині дороги залізний хрест. Там стояла давно городжена церква і згоріла. Мене тягнуло до каплички на захід. Селом дорога широка на два або й три ряди возів. Посередині села, у середині дороги, камінний хрест. Давно в тому місці була церква. Перед теперішньою.

Коло студні бавилися діти. Я всміхнулась до них, а вони перестали галасувати і старші поздоровили мене.

За мостом, на Стрипі, капличка. За капличкою ліс, понад яким, на білому камені, дуб у виді хреста. Розпростер рамена з зелених галузей, наче б хотів обняти ось це село Зарваницю. Там стояла перша церква. Її збудував князь Василько Тербовельський як подяку за ласку видужання, коли на полюванні захворів у лісах, а монах з зарваницької каплиці, коли прийшов до нього, поблагословив іконою Матері Божої Зарваницької і князь видужав. У тій церкві, на білому камені, за нападу татар скрилися люди біля чудотворної ікони Матері Божої і благали рятунку перед облогою татарів. Тоді й капличка сховалася була під землею, а після вийшла наверх. Мати Небесна вислухала молитви людей, завертала стріли з луків у татар і вони, вбивані власними стрілами, по поразці відступили. Люди були врятовані. Ікона ця сама, що в теперешній церкві.

Я переїхала міст. Його недавно збудували на місці кладки з одним поруччям. У першій війні був міст знищений. Темне плесо Стрипи тут на закруті ліниве. Річище дуже глибоке і часто, не знаючи цього, хто-небудь з прочан, коли утомлений дорогою хотів купілля відсвіжитись – тонув.

Біля каплички спинила я візок. Дитина спала. Я зійшла східцями під капличку, зачерпнула свіжої води зі збаночка Ангела. По цю воду часто заходили люди й зі сусіднього села Вишнівчика. Цю воду пив кожний подорожній, який йшов попри капличку. Вона діяла дуже відсвіжливо і скріпляла духово.

Крізь ошклені двері видно було копію Матері Божої Зарваницької. Сестра Ангела завжди уставляла тут свіжі квіти. Деколи капличка була відчинена, приносили тоді квіти люди.

На порозі я помолилася та присіла на камінних сходах.

Ліс шумів, журкотіла вода зі збаночка Ангела у керничці під капличкою, ліниво порушувалась Стрипа.

Серединою лісу дорога спадала на міст. Тією дорогою проїхала. Ліворуч доріжка, обсаджена березами, у Вишнівчик. Праворуч вузьенька доріжка поміж кущі ліщини, понад прірвою до ріки Стрипи. Пнялась півколом поза городом села, лісом, понад берегом ріки до млина.

Мешкав у селі недалеко млина, бездітний, зачислявся до старших, поважних родів села. На людей дивився з поблажливістю, завжди услужливий і чемний. Зарваничани були давні міщани, бо Зарваниця в давних часах була містечком, де відбувалися ярмарки рогатої худоби, з того часу й ринок, посередині села.

\* \* \*

На вулиці Панській мешкали ті, що працювали у млині, кілька багатших господарів і трохи бідняків. Хати всі чистенько вибілені, городчики повні

квітів.

Властителями Зарваниці по воєводі чернігівському графові Мйончинським були Охоцькі, які й замешкували цей двір, згодом – жида, а від жидів відкупив Зарваницю Митрополит Андрей граф Шептицький.

Сонце наближалось до ліса і кидало промені на село, а ліс покривався вже тінню й дерева наче б хилились до Стрипи. Кінчалася Панська вулиця. Зійшли ми поза хати села, краєм городів, понад ріку Стріту. Стежинкою поміж соняшники й коноплі, кущики фасолі, гороху.

У моїх руках китиця волошок. Попри стежинку вилися огірочки, грядками розкішні голівки капусти, тут і там золотисті дині й гарбузи. Темна, аж гранатова, Стрипа ледве рухалась. Розділювалася й обіймала малий острівець, оброслий високими деревами, «Кемпе».

Шелестів шувар, дикі качки плавали по воді, водні лілеї розкішно розсунулись. У розкішних коронах їх білого квіття ховалися соняшні промені. Притаманний запах води стелився городами.

Біля греблі шуміла Стрипа. Спадала зі шлюзи, під мостом розбивала своє темне плесо на дрібнесенькі перлинки та перекидала їх по каміннях, щоб за городами злучитися з млинівкою і знову великою рікою посуватися попри городи Лапаївки на Сапову й Полісюки.

Високі тополі, мов сторожами спинялись у синяву неба. Працював млин. Колесо, порушуване водою, перекочувало розпінені хвилі. Гуркіт млина придавляв усе.

Малим мостом на стрімку доріжку в село. Знову поміж хати з розцвілими городами. Сонце сховалось поза капличку.

Перед сотрудничівкою простягав руки Івась.

\* \* \*

Тоді приїхав зі святого Юра о. мітрат Бачинський. Переглянув пляни і місце нового приходства. Були думки будувати на місці старого, на церковній площі, чотири метри від церкви, а о. Василь підніс був свою гадку: будувати на городі, за церковним муром, мотивуючи, що там відповідніше.

Отець мітрат оглянув увесь лад у церкві, відвідав сотрудничівку й від'їхав.

Справа з резиденцією затихла. Натомість прийшло письмо з Капітули, з дорученням о.Василеві зайнятися будовою нового приходства за його пропозицією.

І того літа завершено будову.

Перед відпустом ненадійно заїхала фіра і в сотрудничівку ввійшов новий, свіжоприбулий з Канади, наймолодший, як казали у святому Юрі, з каноніків – єпископ Никита Будка. Бистрі очі обкинули поглядом хатину, а тоді попросив ключів від церкви. Бажав ще за дня оглянути, роздивитися.

Коли вернувся з о.Василем, посипалися вголос його пляни відбудови Зарваниці. Потоклом плили слова, переривав їх сердечний, життєрадісний сміх.

Ороновська привела вуйка Солонинку, щоб зладив вечерю.

Посходилися місцеві інтелігенти, прибіг з післанцем і о.Чолій, завідатель відпустів.

На сотрудничівці не було відповідної для переночівлі гостей кімнати і

о.Чолій запропонував Преосвященному Кир Никиті переїхати через ріку на Вишнівчик, на що, пізно вже вніч, погодився. В часі відпусту задалеко було Преосвященному Кир Никиті йти до хати, де була кухня для священників, то вступав на снідання до сотрудничівки.

Оцей несподіваний для мене захід злагіднювала щиросердечність Преосвященного Кир Никити.

У надвечір'я Спаса прийшла на світ дівчинка, чорнушка, Наталочка. Няня назвала її «житньою підпеньочкою», бо тоді вони в житі росли і були темnobрунатні. Я назвала доню Наталочкою, бо так звалася монахиня з Вишнівчика, тодішня захристиянка Василіянка, з якою я щиро приятелювала. Сестра Наталія часто відвідувала мене і я дуже її полюбила, її сумовито меланхолійна вдача була подібна до моєї.

Був це неспокійний тридцятий рік. Скрізь горіли стирти збіжжя. І в Зарваниці перед святом Успення, на кінці вулиці Панської горіли стирти. Зайнялись, як казали, від старої хати і вогонь скоро посувався. І тоді... тоді на два дні перед святом Чесного Хреста влетіли в село польські поліцисти, ученики варшавської школи. На пацифікацію сіл над Стрипою. За палення скирт.

Директор місцевої школи Цепляк спровадив цей карний відділ з Підгаєць, повітового містечка, де вони гуляли, тортуруючи людей нелюдськими побоями. Він дав їм листу, кого мають пацифікувати.

На дорозі під вікном сотрудничівки знущалися поліцисти над людьми. Хворому старшому сусідові наказували скакати з даху хати та били буками на подвір'ю коваля. Другого сусіда скрипака, вивели перед вікна на дорогу і наказували грати козачка, коломийки, взявши його в коло між себе. До такту били дручками по спині.

Дручки були молоді грабчуки, обтесані з кори, а поліцисти були п'яні й голодні. Вечера чекала по пацифікації у дворі, ввечір.

Кругом по всіх селах шаліла поліція, а ніччю знову бенкетували у дворі. Багато людей, які на день змогли втекти в ліс, закрадалися до своїх хат. Роботи в полі припинилися. Скрізь порозбирані солом'яні стріхи хат. Сокирами порубані печі, повибивані вікна. Пір'я з порозриваних перин і подушок валялося дорогою, по подвір'ях, уносилося за найменшим подувом вітру в повітря.

Тоді Зарваницею пронісся гомін найбільшого дзвону, дзвону князя Василька Теробовельського.

«Бавм...! Бавм...!»

На тривогу. Люди селом, дорогою...

– У Мозолівці двірські стирти горять! Усі поліцисти прожогом туди.

І села над Стрипою відітхнули. Люди приходили у відвідини. Вбіг у хату неспокійний директор школи Цепляк.

– Бог бачить, я не винен... Я не винен!

– Хто ж каже, що ви винні?!

По селі люди говорили одверто, що телефонував із двора до Підгаєць за поліцією для пацифікації. Муляр, який мурував тоді піч у прилежній кімнаті,

чув усю розмову. Він переповів усе людям.

Прийшла польська кавалерія до Котузова. Це село дотикало кінця зарваницького лісу і люди знов затривожились, щоб не повторилося, що було.

Монахині Василіянки з Вишнівчика налягали, щоб о. Василь скрився. Директор Федорович заявив, що заопікується мною й дітьми, і о. Василь пішов на цей прикрий час до монастиря о.Студитів, за лісом, на краю Лапаївки.

Польська кавалерія вимолотила все збіжжя у дворі для коней та була відкликана. У Зарваниці люди були сумні, пригноблені. Деякі специфіковані повмирали, інші лікували свої рани, поправляли хати.

Це була дуже сумна осінь 1930-го року. Прийшла вістка про приїзд Преосвященного Кир Никити Будки, а до того часу дістав доручення о. Василь зайнятися всім. Він і став завідателем відпустів.

На приходстві, на поверсі, було вісім кімнат. Треба було їх якось урядити. Бодай кімнату для Преосвященного Кир Никити. Преосвященний Кир Никита приїхав з великими плянами відбудови Зарваниці і полонив ними цілковито о.Василя.

Перший відпуст наближався.

У великій їдальні, від городу, були звої полотна на простирала, на пішви, на рушники. Міхи пір'я на подушки. Привозили з містечка залізні ліжка, до кожної кімнати по два, потри, крісла, мидниці, дзбанки на воду, коцики до підшивання простиралами. Діти бігали по хаті, по великому подвір'ю з нянею Стефою, яка знову вернулася від цьоці Ороновської. Я з сантиметром на шиї та великими ножицями розкраювала полотна. Давала до кравчинь на село пошити га позначити кожний кусник буквою «З» червоними нитками.

У хаті, мов у фабриці, почався рух.

Найперше треба було урядити кімнати для священиків. У кухні треба було кухаря, то вуйко Солонинка прийшов і погодився варити. Печиво лишалося на мої руки.

В їдальні великі, довгі столи стояли ненакриті. Дістала дозвіл на кусники полотна, що приносили люди, і розділювала їх поміж дівчат на селі: лучити мереживом, у довільну величину на обруси. Попри мережку вузьенькі взірчики. До вікон треба було занавісок, до кухні рушників,

А нова сестра захристиянка Меланін жалувалася, що замало спітрахилів, а ті, що є, дужі: знищенні. І тут придалися кусники полотна. За моїми вказівками використала їх сестра Меланія на епітрахилі, я вибрала вузьенькі взірчики і дала вишивати.

Ці епітрахилі можна було по кожному відпусті випрати й випрасувати. Все свіжі, висіли рядом у захристії і мали найбільший попит у священиків-сповідників.

На церковній площі з'явилося багато робітників. Розбирали мури старого приходства та пивниці під ними. Викочували на площу великі брили каміння день за днем. На піддаші скреготіли пилки, шуркотіли гіблі, стукали молотки. Місцеві столярі будували сповідальниці.

Для дітей був рай. Збирали дощечки, відтинки, будували хатки.

Наталочка робила перші кроки.



Кухар з'являвся день перед відпустом. У білому фартусі й білій блюзі. Натще філіжаночка чорної кави «моцної», а тоді снідання, по сніданні папірос найкращої якості, і забирався до роботи.

Дзвонили дзвони на дзвіниці, процесії за процесіями йшли.

На моє бажання вуйко Солонинка ладив вечерю на сьому годину, бо у восьмій вже був похід до каплиці в ліс.

У кухні було гей у коловороті: вуйко, Марта, Антошка, Мілька, Стефа...

Носили путнями воду, дрова, розпалювали під кухнею, терли - цукор на терку, мололи м'ясо на машинці, оббирали бараболю, чистили ярину. Від подвір'я до церковної площі перетинав хату коридор. Посередині коридору маятникові двері раз у раз у русі. Переходили священики, люди, домашні, церковні браття з кадильницями, сестра Меланія, бідні. Сестра Меланія враз з дівчатами робила порядки. Мила кам'яну долівку, чистила килими. На церковній площі стукали молоти у каміння, скрипіли пилки. Чисте синє небо розпливалось у ланах доспіваючого збіжжя.

І тоді великим дзвоном: «Бавм...бавм...»

А по відпусті, коли зі сторонніх людей уже не було нікого, зайнявся пожежею млин на греблі. Вогняні язики з даху на дах сунулися плотами, городами, деревами.

Рев худоби і плач людей. Громадою збилися люди в церкві, у стіп Небесної Матері.

– Мати Божа, рятуй!

Дві вдові недалеко церкви винесли ікони на свої дахи, одна – Божої Матінки, друга – розп'ятого Ісуса, і вогонь обминув хати! Усі обійстя до школи були спалені. Коло школи вогонь розсунувся по великому городі, пригас. Як лише вибухнула пожежа, відіслала я дітей зі Стефою і школяркою Маринею до церкви, а згодом дорогою у поле, куди вогонь не доходив. Вечором вітер ущух. Діти вернулися перелякані в хату. Тліли бальки, заносило згарищами. Люди верталися з піль, з городів, з-над ріки, ходили по попелищах, розгортали. Багато людей з попареними обличчями, руками й ногами, залишилися на приходстві. Їм треба було дати першу поміч.

Преосвященний Кир Никита з о.Василем ходили по селі, по попелищах, обійстях.

Зі села била горяч на левади, на поля, на ліс. Упродовж двох годин село стало попелищем.

А другого дня застукали знову молотки коло церкви, заскрипіли пилки... Преосвященний Кир Никита перейнятий відбудовою Зарваниці. «Розбудувати! Створити другий Люрд!»

Довго в ніч хилився у своїй кімнаті над столом. Сам креслив пляни відбудови Зарваниці.

– Отче Василю! Як я не зможу докінчити, то вам кладу на серце цю відбудову!

При сніданні захоплено показував, що накреслив звечора. А о. Василь усім серцем і душею при Преосвященнім.

Вечорами, коли всі поклалися на спочинок, мій погляд блукав по

втомленому обличчі чоловіка, по голівках дітей. Відслоняла від вікна крайчик занавіски і дивилася на сонне село, на ліс, а тоді з рукою на колісочці Наталочки засипляла також. Набирала сили до наступних відпустів.

У відпустові дні роїлося в селі від людей. Гуркотили з усіх сторін підводи. Діти зі села бігли на дорогу, попри церкву, до цвинтаря.

«Процесії! Процесії!»

Дзвони дзвонили й дзвонили...

Старші церковні браття Петро й Павло зі Зарваниці, Горішний із Полісюк, Гладчук зі Сапови — всі напереміну біля дзвонів. Їх руки обмотані сильними шнурками і вони дзвонили, не переставали, всіх скликали. Усім голосили про безмірну любов Небесної Матері.

Найбільший дзвін, дзвін князя Василька Тербовельського, вже був у вишиварні, у Львові.

У процесіях хоругви вишивані все ближче церкви. Маленькі дзвінки в руках і пісні до Небесної Матері. Далекою дорогою втомлені обличчя, поранені ноги.

Преосвященний Кир Никита, переодягнений у єпископську фіолетову рясу, виходив із брами приходства на церковну площу, до церкви.

Кожний гурток, кожну процесію вітав о.Василь. Говорив і говорив про любов Небесної Матері, про її поміч, рятунок. Люди сердечно плакали. Від ікони не відривали очей.

«Матінко Небесна, наша Царице, наша Помічнице, наша Розрадо...»

Тоді починалися відправи акафістів, слухання сповідей.

Паламар розпродував на церковній площі тонесенькі свічечки — офірки. Монахині Василіянки з Вишнівчика при столику розпродували ікони, молитовники, вервички.

Під деревом, на площі, два молоді богослови записували у книжку датки на Служби Божі, акафісти, молебні.

Жебрущі діди у два ряди від брами до церкви. Шлюга, найстарший дід з Вишнівчика, наглядав над ними та збирав від кожного гроші для себе за місце. Він і назначував місце вздовж дороги аж до каплички в ліс.

Тут увечір ішли походом процесії з Преосвященним Кир Никитою. Море голів, спів пісень, у кожній руці засвічена свічечка, дзвінки в руках дітей. Дяки чужосторонні й місцевий дяк Пиріжок виспівували. Старші церковні браття з кадильницями ходили поміж людей. У каплиці під лісом правили молебень з проповіддю. Люди зі світлом по лісі, по деревах і тихо...тихо... хоч маком сій. Ліс увесь в горіючому сяйві.

— Це Мати найбільшніх. Мати Божа Зарваницька, — говорив Преосвященний Кир Никита до священників у обширній їдальні на приходстві і снував далі свої плани.

— Лісом — від сходу на захід — поза греблю, понад берег ріки Стрипи до каплички в ліс, збудуємо хресну дорогу. Доріжка, яка йде туди, розшириться, поробимо стадії поміж деревами...

Прекрасне місце на хресну дорогу...

Деякі священники вголос захоплювалися, деякі мовчки кивали головами, а

деякі з недовір'ям поміж собою:

– Такі пляни?! Такі плани?! Чи не забагато фантазій?..

Один о.Василь душею й серцем, з повним своїм «я» вживався в ті пляни. Для нього не було іншої цілі життя. Кожна його думка творила куток-казку для Небесної Матері.

А другого дня восьмилітня дівчинка, в безмірній вдяці й любові до небесної Матері за uzдоровлення, залишила свої милиці та пішла щаслива з родиною й людьми додому. В неї був зинк м'язів. Ноги, висохлі, як патички, ожили.

\* \* \*

Усе село збіглося коло дзвіниці. На підводі, вщерть вистеленій соломою, привезли від залізничної станції перелитий уже дзвін князя Василька Теробовельського. Побіч старого напису видніла нова дата перелиття дзвону.

Під мурованою дзвіницею, на землі, багато соломи й грубих, дерев'яних полін. При допомозі шнурів і рухомого риштування підносили дзвін угору на його давнє місце.

Усі мужчини – хто спосібний – працювали в поті чола.

А дітей якнайбільше.

– Ой диви...диви... ой тяжкий...

– Та ще б н і!

Робота посувалася помалу вперед при вказівках о.Василя. Коли вже дзвін прикріплено на своєму місці – обличчя всіх засяли радістю. До його серця прикріплено сильний шнур і серцем били об криси; інші дзвони порушали шнурами.

Зарваниця по пожежі вже відбудувалась. Покрівлі хат покривали бляхою, щоб перед осінніми дощами закінчити. Гупали сокири, били молоти – аж усе затихло. День відпустів скінчився. Замість квітів на столі з'явилися китиці червоної калини.

У давніх часах була ікона Небесної Матері за головним вівтарем, але ніччю чудесним способом ікона перемістилася у бічний вівтар. Люди вмістили її знову за головним вівтарем, а ранком застали на тому самому бічному, що попереднього дня. Зрозуміли, що Небесна Мати уступає місце Розп'ятому Синові та залишили все так, як сталося.

Старші церковні брати з Полісюк, Сапови, Зарваниді – на ногах цілісінький день. У поближких хатах прочани з Гуцульщини лагодили на парастас «коливо» за душі померлих з родини. Варили пшеницю, прибирали різнобарвними цукерками та по парастасові частували всіх.

Дорогою до каплиці люди йшли й йшли... набирати у пляшечки води. Складали китицю зілля з лісу, листя з дуба біля каплички. Згодом, за намовою якогось діда, що кора цього дуба лікує, поступенно здерли кору, аж столітній дуб усох і треба було зрізати. Уставляючись у два ряди вздовж церкви, святили все разом з медаликами, іконами, молитовниками, вервичками.

У головній каплиці, посередині церковної площі, неділею чи святами скоросвіт, від четвертої години, відправлялися Служби Божі. Священники, з чашами з Найсвятішим Тілом і Кров'ю Господа Ісуса Христа, розносити Святе

Причастя. Люди клякали, по кілька разів у два ряди, на камінні плити, на рум'янок, що засіявся поміж плитками.

Сонце сходило. Золотило поля, пробуджувались пташки. У красі досвітку, по церковній площі, Господь поміж людей. Тихо... лише шепіт молитов і маленький срібний дзвіночок у руці старшого брата Петра Кушніра: «дзень...дзень...дзень...»

Не стукали молоти на церковній площі, не скреготіла пила. Відбудова Зарваниці припинилася через недостачу коштів. Преосвященний Кир Никита приїхав лише на кілька днів. Старався вибороти в Капітулі дозвіл на дальшу будову як і грошеву позику.

Бойківське оповідання «Вівчар», що друкувалось у тижневику «Мета» і вийшло книжечкою, не вдовольняло мене. Видалося слабшим від «Вітрениці». За причину цього я вважала свою перевтому, і це пригноблювало.

Коли о.Василя не було вдома, заїхала на подвір'я чужа підвода. У канцелярії два місцеві богослови з записних книжок обчислювали саме Служби Божі, акафісти, молебні. Як господиня хати, вийшла я привітати гостя. У дверях коридору появилася постать поставного священика з чорною бородою.

– Чи пані знають, хто я?

Пізнала, хоч особисто не була знайома і всміхнулася мимохіть.

– Так, пізнаю: отець ректор духовної семінарії. Відкрила двері: «Прошу до кімнати».

- Йду огляну будову, а тоді прийду.

- Дуже прошу.

Отець ректор д-р Йосиф Сліпий пішов на церковну площу. Це Преосвященний Кир Никита запросив його оглянути будову, бажав приєднати приятеля для відбудови Зарваниці.

Я вбігла до кухні. На щастя був вуйко Солонинка, бо це було перед відпустом.

– Вуйку! Скоро обід! І то добрий!

– Маємо гарний борщик, а друге й третє також знайдеться.

Взялась я накривати стіл у кабінеті.

Чорні фотелі, у слої дерева запускане срібло, такий невеликий стіл на чотири особи, жіноче бюро, тапчан з гуцульським ліжком, фортепіан. Троє високих вікон прислонених піскової барви вишиваними занавісками. Долом брунато-золотий узір. Килими, борщівські тканини, вишивки, глечики. На стінах подовгастої форми, з відпустовою тематикою, мальовані кузено-малюем варшавської школи, образи викінчували стиль кімнати.

Вишивані на полотні котари відділювали двері від спальні. Двері на коридор лишила я відкриті та пішла до канцелярії.

– Сьогодні обідаєте в кабінеті з ректором і зі мною.

– Пані, це виключено! Шкода праці, не буде їсти!

– Спробуємо... нема іншого виходу, отця нема дома, а це обідова пора.

Ще на хвилинку побігла у квітник натяти до стола темно-червоних гвоздиків і бойківської «шовкової» травички. На білу скатерть, до обіду.

Гостя очікувала у дверях кабінету. За хвилину отець ректор сидів

усміхнений за столом та приглядався гвоздикам, коли з-за котари заглянув неспішно один богослов, а тоді й другий. Увійшли, привіталися.

Як господиня хати я при столі й сама все подавала. Вся увага отця ректора на гвоздиках. Насолоджувався їх прегарними пахощами. Я з тріумфом глянула на богословів.

– Я оглянув будову і кімнати нагорі, – говорив отець ректор.

Рада була я довідатися про його гадку на Зарваницю взагалі, та це залишилося таємницею отця ректора, а питати я не сміла. Не гостив довго, вступив по дорозі, підвода чекала і від'їхав.

Свідомість, що відбудова припиняється, пригнічувала. Пляни Преосвященного Кир Никити натрапляли на труднощі. Отець Василь пірнув усією душею в ідею відбудови, а тут усе було таке тяжке до здійснення.

Спеціальних фондів на відбудову не було. Дохід Зарваниці – це були Служби Божі, акафісти, молебні, які мусіли бути відправлені. Деякі священники брали відправляти Служби Божі, зрікаючись грошей на кошт відбудови; та цього всього було замало. Замало було й жертви з боку Преосвященного Кир Никити чи о.Василя. Робітникам треба було платити, матеріалів даром не можна було дістати. Отці Крилошани також чекали на якийсь гріш із Зарваниці. З господарки Цвітової мало що приходило. Хто заряджував Цвітовою, мав також видатки, будинки були старі, все нищилося, треба було направляти.

У праці коло церкви вирішили Преосвященний Кир Никита з о. Василем розмалювати фасад зарваницької церкви. До виконання цієї праці приїхав маляр Володимир Іванюх, ученик Новаківського. Сотрудником на той час був о. д-р Іван Дурбак; щойно з Риму Митрополит Кир Андрей відіслав його до Зарваниці: «Підіть там, будете мати добру практику».

Деколи ходили ми цілим товариством на Вишнівчик, де в той час парохом був брат – о.Мирон Головінський. Преосвященний Кир Никита залишався плянувати на самоті. Деколи йшли на прохід понад ріку, полями.

Під час прогулянки завважили в парку двора – на газоні – зрізану дуже стару срібну тополлю, одну з унікатів, яких там було лише кілька.

Всі ми пристали перелякані:

– Як можна було таке зробити!

–Яка шкода! Яка шкода!

Я так любила останню йти на прохід попри ці тополі. На самоту в запущені доріжки...

Довідалися, що настоятелька з Вишнівчика, мати Мелетія, казала зрізати на «опал». Газон належав тепер до сестер Василиянок. Випросили собі його в Митрополита Кир Андрея, задумували будувати тут захоронку.

Вечорами всі домашні брали участь в думках, поглядах, пропозиціях — як малювати фасад церкви. Мистець Іванюх, низький ростом, сильний брюнет, дуже добрий копіїст, де того дуже скромний і тихий. Мешкав у кімнаті нагорі і робив ескізи.

Я обстоювала дати на фронт церкви Матінку Божу Зарваницьку без корони. О.Василь бажав хрест. До моєї гадки схилився о.Дурбак. Мистець прислуховувався і зробив ескіз, а коли показав свої композиції, о.Василь

погодився. Деякі воліли Матінку Божу в короні, навіть Преосвященний Кир Никита зразу був тієї гадки, але в кінці був дуже вдоволений композицією мистця і сказав:

– Тепер ця Мати Божа без корони стане любленою.

Композиція була така: з лівої сторони зарваницька церква, з правої капличка під лісом. Люди у різних ношах Галичини йдуть до церкви і до каплички. Постаті звернені обличчям до великої постаті ( природної величини) Матінки Божої Зарваницької з Ісусом на руках, без корони, на тлі небозводу, посередині фасади. Над Матінкою Божою з-за хмар голівка ангелика, по боках Божої Матінки клячуть два ангели у природній величині.

Коли вже поставлено риштовання і мистець був зайнятий малюванням фронту, я залюбки приглядалась його праці. Закрадалась потиху, щоб не перешкоджати, та задоволена слідувала за поступом праці.

Забажала і я маленької копії Божої Матінки Зарваницької над своє бюро. Мистець уволив мою волю, намалював. З тією копійкою поїхала до Бучача дібрати рямці та з насолодою примістила на середній стіні, над своїм бюроком – поміж двома вікнами з вишиваними занавісками, від городу до села. Мистець намалював ще й більшу копію Божої Матінки Зарваницької, яка була приміщена у великій їдальні.

Крім цього, на фронті церкви, над головними дверима, під бальконом, де давно перед першою світовою війною, вечором під час відпусту, по відправах, трубили на трубах – намалював Вознесення Господа нашого Ісуса Христа.

Вакації проминули. Малярська робота, мальована способом, якому не мали шкодити ні дощі, ні хуртовини, закінчилась, і мистець з правдивим жалем покидав Зарваницю.

Братство при Зарваницькій церкві уряджувало зимою спільну просфору і ялинку для дітей. Я кинулась у вир цієї праці. В моїй кухні було все багато жінок старших і молодших. Вечорами за довгим столом, на лавках, дівчата.

Терли коліркові люкри. Люкрували різних форм медянички. Обвивали барвистими бібулками роблені моїми руками помадки на ялинку. Золотили горішки.

По обіді в той день була прибрана ялинка в церкві. Правився молебень і по молебні роздавав о.Василь двісті п'ятдесят ангеликів та ласощі – усім дітям. Старші сестриці приглядалися цьому з очима повними сліз та втирали їх кінчиками хвартушка чи хустини, а старші церковні браття ходили поміж рядами дітей з путеньками горішків, яблук.

Скоро ловили дитячі руки оці ласощі, наче боялися, щоб їм не відібрано...

Вечір у старій, розваленій коршмі, на кінці села. Прибрано нутро смеречиною, розставлено столи. Це був старий заїздний дім. За столами засіли люди місцеві й довколишні. Відбувся обряд дійсної святої вечері. Заряд вечерею був у руках вуйка Солонинки.

Заквітчаний сніп пшениці вніс зарваницький війт Яків Микитин. По зложенні побажань, поставив його на покутті за головним столом. У великій мисці внесла кутю цього Ороновська з традиційними побажаннями. Молитвою та колядою «Бог Предвічний» почали святу вечерю.

Люди нечувано раділи. Роз'яснені обличчя, ділилися просфорою зі своїм отцем Василем та прибулими з околиці гістьми.

«Ми помолодішали, отче...».

На санях довозили гарячі пироги й голубці з печі. Великі горшки куті. На столі більші калачі, свічки, прибрані колоссям. Під час вечері на уладженій сцені відіграно вертеп. Місцева молодь брала участь у тій виставі.

Другого дня ще вступили діти зі школи і їм роздано решту ласощів, як і маленькі колачики з написом з люкру «Христос Рождається».

А ранком була Служба Божа за померлих парафії і обід для бідних села в хаті старшої сестриці. Люди говорили: «Тих ангеликів і колачиків не зможуть діти ніколи

забути». Не було це до вподоби польській поліції. Відгороджувалась, а люди сильні, скріплені духом, кпили з них. Село Зарваниця зв'язане було духово в один вузол тісно-тісно. Це було скріплення перед прийдешніми непевними днями. Люди кивали головами. Не довіряли. Пробовкували про неспокої — може, й війну.

Закарпаття пішло на Голгофту.

Кожний клав собі питання: що буде дальше?

Досвітком, на сході, бідна вдова, старша сестриця, в якої був обід для бідних села, Гацякериха, бачила на небі на сході хрест і розказувала всім.

– Спокою не буде! – гуділо село.

А до того на листях дерев наче б повипалював хтось обриси маленьких гадюк. Люди непокоїлися: «Не буде добра... Хай Господь охоронить від нещастя»!

Зарваницю відвідав о. канонік Ковальський. Йому подала я причину своєї резигнації з відпустового заряду: виснаження.

У надвечір'я Успення Пресвятої Богородиці, при заході сонця на хмарах, зарисувався на заході тризуб з золотими крайчиками. Люди, які були на площі, на відправі Всенічного, бігли стрімголов на подвір'я приходства, приглянутись цьому явищу.

Не скінчилось ще Всенічне, як післанець-поліцист доручив проголошення мобілізації. Площею пронісся плач. Люди збиралися домів. Переполох перемішався з поспіхом. Ніхто не міг опанувати положенням. Не міг уже о. канонік Горчинський, який тоді був у Зарваниці, дістатися залізницею до Львова, мусів їхати на Монастирська.

Настала німецько-польська війна. Ані часописів, ані листа. Ми опинились, мов у мішку. Через Зарваницю день у день перелітали різні літаки. Утікали люди, найбільше жиди. Між жидами постала велика паніка. Все на схід, у напрямі Румунії.

Місцева поліція конфінувала о. Василя на цілий місяць. Мусів віддати свій револьвер. Мусів щоденно зголошуватись на поліції.

То й щоденно, доки не вернувся в хату – неспокій.

Сусідніх священників та інтелігентів вивезли до Картузької Берези. Настрій воєнний. По селах тишина.

Я згорнула всі свої рукописи і чоловік заховав їх у церкві. Я почала писати

для журналу тов. «Доля» п.н. «Роля жінки священика, як подруги» і не закінчила. Одним була щаслива, що діти всі були дома.

Польська верхівка, як Мосьціцькі, родина Пілсудського, автами втікала поза Зарваницю на Доброполе, на Винявку. На Винявку їхали високі державні урядники й державна каса з грішми та зі штабами золота — все автами. Авта в болоті застрягли.

Літаки даліше понад Зарваницею. Поляки вивозили все до Румунії, що ще могли вивезти.

На Бучач, на Румунію в переполоху втікало польське військо. Кожної хвили очікували всі німецьких військ. Та сталося інакше. Ранком 17.9.1939 р., коли я була в церкві на читаній Службі Божій та молилася перед іконою Небесної Матері, бо о.Василь пішов голоситися на поліцію на Вишнівчик — завважила я, що обличчя Божої Матінки було повне страждання, аж чорне. Як хтось почорніє на обличчі з надмірного горя.

Я дуже перелякалася: думала, що мене або чоловіка чи родину стріне якесь нещастя.

Вже доходили вістки про звірства поляків. Подумала також, що може якийсь тяжкий гріх тяжить на моїй душі. Переглянула митом своє сумління і не найшла. В церкві правив тоді сотрудник о. д-р Івахів — римщук. По Службі Божій вибігла я понад шкарп городу Клішівки назустріч чоловікові. Ішов городами. Здалека всміхався до мене і я заспокоїлася.

По обіді в поспіху прибіг на приходство директор митрополичих дібр — полковник Федорович.

— Большевики переступили в год. 10-й ранку кордон та маршують. На завтра вже можуть тут бути. Зловив вістку в радіо. Враження страшне. Не хотілося вірити. Перед хвилиною тридцять німецьких бомбовиків перелітало над приходством.

Однак увечір авто польської поліції, яка тікала з Вишнівчика на схід зі Сапови, завернули. Всі думали: ніч пройде спокійно, а ранком усе виясниться. Та пізно ввечір сильний гупіт у двері. Командант поліції прислав післанця: «Тікати! Большевики наближаються до Зарваниці! Отець Василь повинен утікати!»

На дворі пільма. Зірвалася страшна буря, дерева ломились, годі було вийти з хати. Уся небезпека перед моїми очима: чоловік може оставити мене саму з дітьми, коли надходять ті, про яких сам розказував стільки страхіть... Його самого можуть поліцисти вбити в лісі, коли буде з ними їхати, та кинути тіло в рів.

Чоловік звернувся до мене, щоб їхали ми всі, разом з дітьми. Та серед такої страшної бурі годі було вийти з хати, а де ще брати діти! Приходили зарванчани-господарі. Просили не їхати.

— Нас ціле село, не дамо скривдити!

А перед моїми очима заєдно: прийдуть большевики у село і станеться це, що було в часі революції в Іспанії.

Ніхто не міг спати.

Вервичка не сходила з рук.



Крісові постріли большевиків були все виразніші.

Рішилися: вийти з приходства на село, до старшого церковного брата, Петра Кушніра.

Взяли ми дещо речей з думкою, що все, що лишається, пропаде, а ми вже до хати не вернемося.

Вся ніч у вікні. Вся ніч у молитві. Прислухувалися до крісових пострілів на полях за Зарваницею.

А вони усе ближче... усе ближче...

## НАРОДНІ ПЕРЕКАЗИ, СПОГАДИ, РОЗПОВІДІ

### **НАРОДНИЙ ПЕРЕКАЗ ПРО З'ЯВЛЕННЯ ІКОНИ МАТЕРІ БОЖОЇ З ДИТЯТКОМ – ІСУСОМ НА РУКАХ**

Було це дуже давно, коли татаро-монгольське іго тяжіло над нашими землями. Хан Батий нападав на Україну. Знищував все, що попадало під руки, ніби зловісна морська хвиля змитаła із нашої землі все живе.

Одного страшного року 1240 татаро-монголи напали на місто Київ. Вщент знищили його. Спалили всі церкви і монастирі, а людей вирізали. Тільки одиницям вдалося врятуватися. Ці відважні монахи пробірались темними лісами на нашу Галичину, де княжили сильні і дужі українські князі. Навіть хан з ними укладав перемир'я, бо боявся нападати. Особливо боявся хан князя Данила Галицького.

Один із київських монахів, уродженець Галичини, добрався у наші ліси над рікою Стрипою, а йшов він, мабуть, до Теребовлі. Стомлений дорогою і болем від ран, заночував у лісі. Неспокійний був у нього сон. Снились ті страшні дні монгольської навали, спалені і вирізані люди. Він зривався у сні і кричав: «Матінко Небесна, заступнице, спаси нас!». І почула Матір Божа крик душі монаха. Вона з'явилася до нього, тихенько підійшла, доторкнулась до ран і, покривши йому голову своїм омофором, промовила: «Вставай і подивись навколо себе, я тебе благословляю і місце те, що вибрав ти, во віки віків».

Монах прокинувся. Сходило сонце. Десь жайворонки у небі співали. Сам не повірив очам своїм. Немов у раю опинився. Знеможений від ран, він підвівся і побачив диво-красу.

Ранковий туман бринів над річкою. А посеред долини різнокольоровою веселкою сховався сонячний промінь до невеличкого джерельця. «Що це за диво небесне?» – подумав монах. Підповз до джерельця і побачив чудо, як у пісні. Над долиною підносився образ Матері Божої з Дитятком Ісусом на руках. Він упав на землю і щиро молився, цілуючи землю, і коли зачерпнув руками воду у джерельці, то побачив у воді золотистий образ Матері Божої, а промені від нього розходилися по всій долині. Монах вмився водицею, і враз прийшли сили до нього і здоров'я. У молитві він вийняв Ікону з води і поніс до печери, де зробив собі келію і примістив її там. Щодня молився він і омивався водою з кринички, дякуючи Матері Божій за все. А місце, де зарвав його сон, назвав ЗАРВАНИЦЕЮ.

Почули місцеві жителі про чудесне оздоровлення монаха і почали приходити до кринички і молитися. Монах виносив ікону, ставив біля кринички і відправляв Богослужіння, а потім освячував воду. Люди пили і вмивалися водою, доторкалися до ікони Божої Матері і в щирій молитві йшли під її покров. Багато їх зцілилися, стали здоровими.

## **ПЕРЕКАЗ ПРО ЧУДЕСНЕ ОБ'ЯВЛЕННЯ ІКОНИ РОЗП'ЯТОГО СПАСИТЕЛЯ**

Було це в 1740 році. Жив у нашому селі побожний господар Стефан Рисан. Не раз молився до чудотворної ікони Матері Божої, пив воду із кринички, жив за законами Божими.

Одного теплого літнього вечора поїхав на свою сіножать за сіном. Змучений тяжкою денною працею, задрімав на возі. Від раптової зупинки воза пробудився і побачив дико.

Воли стоять на колінах, а з неба виходила ясність, що падала недалеко від нього на землю. А в світлі її ясніє надприродним блиском ікона Розп'ятого Спасителя. Мерщій Рисан зіскочив з воза на землю і щиро молився до Спасителя, що дав йому таке видіння. Вернувшись додому, зразу ж розповів про це своєму священикові.

На другий день зібрали велику процесію і пішли в поле, на якому сяяла величавим блиском ікона Розп'ятого Спасителя. Першими наблизилось до ікони духовенство. Вони взяли її і урочисто принесли до старої дерев'яної церкви.

Сам митрополит Атаназій Шептицький приїхав у Зарваницю, щоб пересвідчитися про чудесну появу ікони Розп'ятого Спасителя.

## **ЗЦІЛЕННЯ КНЯЗЯ ТЕРЕБОВЛЯНСЬКОГО**

А про це ми чули від старих жителів нашого села, коли були ще малими. У місті Тереховлі княжили сильні українські князі. Дуже часто вони ходили в ліси на полювання. Цілими днями і ночами ганялись за дичиною.

Якось одного дня була сильна мряка і в погоні за дичиною заблудився князь Василько. Довго шукали його. Через декілька днів знайшли дуже ослабленого. Багато лікарів лікували князя, та нічого не помагало.

Якось до князя зайшов чоловік і розповів, що тут недалеко живе один пустельник і має чудотворний образ. І є там цілюща вода. Туди з цілого світу люди їдуть і стають здоровими.

Князь висилає послів до монаха, щоб привезли його з чудотворним образом і водою. Але монах відправив послів назад додому, кажучи: «Хоче оздоровитись, хай іде сам до ікони Матері Божої і попросить благословення». Посли повернулись до князя і розповіли про все йому.

Князь довго вагався, а потім згодився їхати. Підготували сноповий віз, вистелений сіном, положили князя і повезли у Зарваницю. Коли підвозили князя до кринички, вийшов монах назустріч їм з образом, поблагословив його іконою, освятив воду і дав напитися. Князь Василько почув, що до нього повернулися сили і здоров'я. Підвівся на возі і щиро молився до Пречистої за це

чудесне зцілення, дякуючи Богу за його ласку. На знак подяки князь побудував дерев'яну церкву в урочищі «Білий камінь» недалеко від кринички, де з'явилася Мати Божа.

### ***І ЧУТИ ДЗВІН ПРАДАВНІЙ***

Це було дуже давно в часи турецько-татарських нападів на Україну. З усієї Галичини йшли люди до Зарваниці, щоб поклонитись чудотворній іконі Матері Божої і напитися святої водиці. Монахи привітно зустріли їх. Жили вони в печерах, де була приміщена ікона Божої Матері з Дитятком Ісусом на руках. Ці печери були продовженням церкви, яка стояла на вершині гори. Навколо печер і церкви була палева огорожа. У неділі і свята церковна процесія спускалася з гори до кринички, де відправляли молебні і освячували воду.

Однієї ночі турецько-татарські орди напали на Зарваницю, палили хати і вбивали всіх, хто попадав їм під руку. Рятуючись від ворога, люди втікали в ліси. Невелика група людей добігла до церкви і почала дзвонити на сполох. Дзвони розбудили монахів і жителів навколишніх сіл. Ворог спрямував всі сили туди, де виднілась в горах церква. Обступивши підніжжя гори, почав атакувати укріплення біля церкви, зарваничани мужньо боролися, обороняючи себе і церкву.

Дзвони не переставали дзвонити, наводячи переполох у ворогів. Бусурмани вдерлись на церковне подвір'я, але там не було нікого. Тоді з криком «Ала-а-ла» кинулись до церкви, але громовий звук оглушив їх. Церква пішла під землю. Ворог не міг опам'ятатися від цього і з криком «О, Алах!» розбігся в різні сторони. Зарваничани вийшли з печери, тримаючи ікону Матері Божої, і голосно молилися, славлячи Бога.

На місці, де заховалася церква, є велика впадина, а довкола неї гори і печери. В одній із печер є «Гріб Господній», а навпроти - каплиця «Вознесіння Господнє». Говорять люди, що на Великдень чути дзвони, якщо прикласти вухо до землі.

**Роман та Євгенія ПОПЕЛЬ із Зарваниці.**

## **ЗАРВАНИЦЬКА БОГОРОДИЦЯ. ЄДИНА, ЧИСТАЯ І БЛАГОСЛОВЕННАЯ...**

### **ЗАМІСТЬ ВСТУПУ**

Пишу тут кілька слів про Зарваницю не для того, щоб робити, їй рекламу: вона й так znana цілому Поділля, усьому нашому краєві. Маю на думці щось інше, а саме: пригадати нашим сучасникам і майбутньому поколінню, що у Зарваниці, окрім чудотворної ікони Матері Божої, є також чудотворний образ Розп'ятого Ісуса.

Не знати за що на Зарваницю випали такі великі ласки, але, очевидно, Боже Провидіння так хотіло, щоб найдорожчі Небові особи Ісуса Христа та Його Матері були прославлені саме тут. Місцевість тутешня – це вимріяна краса. Довкола – віночок горбів, вкритих зеленими лісами. Поміж ними срібною стрічкою пливе Стрипа. Її русло натворило подекуди невеликі острівці, вкриті очеретом і верболозом. І ось посеред усього цього – Зарваниця, немов та красуня, одягнута у розкішний вінок.

Та незважаючи на всю довколишню красу, Зарваниця тішиться куди більшими ласками, тішиться невидимим скарбом, який дарував їй Всевишній: у ній чудотворно мешкає не тільки Цариця Небес, а й її Син Розп'ятий – Ісус Христос!

Божя Мати Зарваницька у чудотворній іконі така близька нам. Розміщена у церкві над самим престолом, Вона дає приступити впритул до себе усім, хто лише забажає. Немов би Сама сходить з піднебесних висот до своїх дітей, щоб ті могли виговорити їй віч-на-віч свої болі, тривоги, переживання, висловити свою глибоку віру.

Зарваниця – це місце, найдорожче не тільки тутешнім селянам. Воно зігріває увесь наш край, цілу Україну, бо сюди приходять тисячі тих, що спрагли ласки Небесної Неньки і її Стражденного Сина.

### **ЗАРВАНИЦЯ ПІСЛЯ 1946 РОКУ**

З хвилиною від'їзду всечесного о.Пароха Головінського Зарваницю до 1947 року обслуговували отці Студити. Вони правили як у монашій церковці, що у лісі, так і в парохіяльній церкві села.

Після ліквідації монастиря і зруйнування церковці при ньому, а також замкнення сільської церкви, люди сходилися на молитву до каплички під лісом.

Тут, з паном регентом Миколою Войтовичем славили Господа й Матір Божу Зарваницьку, беручи участь у Службах Божих, молебнях, акафістах. На відпуст прочани громадою сходилися до каплички з різних сторін.

Це лютило районну владу, яка, наскільки могла, перешкоджала людям.

Начальство погрожувало штрафами і навіть розправою, аби лишень ті не йшли до каплички.

Але Божий промисел керував інакше. Люди, натхненні Духом Святим, йшли до чудотворного місця щораз більшими громадами. Влада з метою стримати прочан, що йшли на відпуст, забороняла зарваничанам приймати їх на ніч. Проте не допомогло й це.

Тоді, 1957 року, голова сільвиконкому відібрав ключа від каплички і передав його уповноваженому з району. Та Бог своїх дітей не залишає у біді: людям у цілющій криничці з'являється Мати Божа з Дитятком на руках. Цю з'яву бачили майже всі прочани, які прибули до Зарваниці на Успення Богородиці. Звістка про неї блискавично облетіла всю округу. Не обминула вона й районну владу. Невдовзі доступи до каплички і кринички пантрували безбожники. Так тривало три роки. Сатана готував на Зарваницю новий наступ, жорстокий і підступний.

На Зелені свята 1960 року обступили капличку безбожники і там же постановили знищити її.

Сталася трагедія у середу, 13 липня 1960 року. Того дня по районі безупинно їздила танкетка з військовими. Водночас декілька невідомих осіб оглядали капличку, а потім сіли пиячити, заглушаючи докори совісті. Зарваничани, нічого не підозрюючи, по трудах дня спокійно повкладалися спати. Все довкруги замовкло, затихло, лишень біля каплички – рух напружений, праця диявольська. Слуги антихриста не сплять. Під святиню лягають міни і рівно опівночі страшений вибух перетворює маленький храм у суцільне румовище. Від сили вибуху вилітають шибки у найближчих хатах, але люди не здогадуються про біду: думають, що це нічні вправи літаків.

На світанку 14 липня зарваничани, що мешкали неподалік каплички, побачили, що її вже нема. Ця страшна звістка блискавично облетіла не тільки Зарваницю й довколишні села та міста. Про неї дізналася вся Україна.

Жінки, чоловіки, діти бігли до любого місця святого. Перед ними відкривалася сумна-пресумна картина: з ошатної, милої оку каплички залишилася купа каміння. Люди довго не могли вийти з заціпеніння, а, отямившись, плакали – довго і щиро: невимовний біль стискав серце кожного.

Криничка була засипана останками румовиння. Уламки дерева й бляхи з покрівлі зависли на найближчих деревах. Чоловіки негайно почистили джерело, очистили місце, де був Престіл. Помолившись, громада з піснями до Матері Божої на вустах, подалася до сільради. Місцеві урядовці, уздрівши гурт людей, мерщій кинулись тікати: злякалися народного гніву. Далеко не втекли. Мусіли пояснювати скоєне. Відбріхувалися як могли, але не допомогло.

Того ж дня громада подалася до сусіднього села Вишнівчика: так проходила районна нарада з участю начальства. «Хіба ми не робимо, як воли, у колгоспі, – бідкалися люди. – Хіба важкою працею не заслужили на молитву?!».

Керівні особи відповідали невпопад, нервово, натякаючи, що капличку знищили зарваницькі бандити. Це було останньою краплею у морі народного обурення. «Якщо так, – заявила громада, – то ми не вийдемо на роботу, не

пустимо дітей до клубу і школи. Нам нічого вашого не треба». Тоді голова райвиконкому видушив з себе: «Капличка не була зареєстрована як православна, а тому довелось її знищити...».

Народ завмер від почутого... І тут із надр громади тихо залунало, розростаючись щораз розлогіше і потужніше: «О, спомагай нас, Діво Маріє!...» Матінка Божа і тут не забула про своїх дітей!

...Три дні зарваничани нічого не робили, ходячи зі співом від каплички до села і назад, а потім постановили: шанувати 14 липня як день жалоби. Молодь не ходила до клубу, в кіно. Так тривало півроку...

Після зруйнування каплички любов до цього святого місця наростала серед людей з кожним днем. Уже 17 липня тут зібралося близько семи тисяч осіб, вшановуючи Матір Божу молитвами й піснями. Люди йшли не тільки з навколишніх сіл, а й з усіх закутин Поділля й Галичини: вони засвідчували свою любов до Христа, до рідної греко-католицької церкви, до Небесної Неньки, яка так часто тут з'являлася і сама прославляла чудотворну ікону Зарваницьку.

На руїнах каплички відправлялися Богослужіння, лунали благальні пісні і молитви. Місце, де був Престіл, завжди було замаєне, прикрашене квітами. Люди приносили свічки, запалювали їх, клали до підніжжя святилища букети квітів. Особливо шанувалася криничка з цілющою і запашною водою: вона повсякчас нагадувала прочанам, що Божа правда чиста і вічно жива, як та джерельна вода. Так тривало аж до наших днів...

### **ПОЯВА 28 СЕРПНЯ 1957 РОКУ НА УСПЕННЯ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ**

На Успення Матері Божої того року до Зарваниці зійшлося дуже багато прочан з усіх усюд. Біля каплички зібралося близько 3-4 тисяч осіб. У капличці – ніде яблуку впасти. По відправі утрени починається Служба Божа. Під час літургії голова сільради відбирає від Григорія Гоцекири ключі від каплички. Народ – у заціпенінні. Але плани Божі були інакшими: у тій хвилі, як Матір Божу було замкнено в мурах, Господь Бог не опускає свій люд, а дає йому нову надію: Матір Божа з'являється у криничці одній жінці з с. Коропець, яка навколишках обходила капличку, дякуючи Матері Божій за чудесне врятування під час повені.

Але на цьому з'ява не припинилася. Люди побачили дивну ясність, немов срібну сітку, а у ній – Матір Божу Зарваницьку з Дитятком Ісусом на руках, коронованих, як на іконі. Багато прочан це тоді оглядало і можуть нині підтвердити побачене диво під присягою.

Ясність і з'ява, що виникли 28 серпня 1957 року, були весь час: і взимку, і влітку, аж до Успення Богородиці 1958 року. Я сам бачив це чудо багато разів.

Про чудо невдовзі довідався увесь край. Люди йшли до Зарваниці не тільки у неділі й свята, а й у будні, щоб помолитися і випросити ласки у Небесної Неньки. І Вона щедро посилала її своїм дітям...

## ПОЯВА 30 КВІТНЯ 1962 РОКУ

29 і 30 квітня 1962 року на Великодні Свята як першого, так і другого дня з'їхалися безбожники з Золотників та Підгайців, розганяючи людей від руїн каплички. А криничку, ту, що біля руїн, і другу, трохи подалік, позагортали камінням, дерням, намулом; поливали мазутом.

Другого дня свят близько 16-ї години хлопчики-школярі Зіновій Фірман, Омелян Стецина, Роман Андрійшин, Омелян Кушнір, Іван та Володько Городиські пішли до руїн каплички і почали бавитись там «гаїлки». Один з них, Зіновій Фірман, пішов до другої кринички, щоб хоч трішки очистити її від нечистот. Взявши кусень бляхи, він відгорнув дернину і нараз почув голос з води – виразний і дзвінкий: «Очищайте! Очищайте!» Хлопець злякався і чимдуж помчав до друзів, розповідаючи їм про пригоду.

Школярі без вагань гуртом подалися до кринички і знову почули з води виразний, дзвінкий, благально-ніжний голос: «Очищайте! Очищайте!». Нараз над водою з'явилась рука по лікоть: блискуча і ясножовта. Хлопці кинулися чистити криницю і з кожним разом, коли її лоно ставало чистішим, рука опускалася все нижче й нижче, під камінь, що у воді, і там зникла.

Привівши джерело до порядку, учні прикрасили його хвоєю та квітами і пішли далі бавитися до руїн каплички, аж до заходу сонця. Вернувшись додів, вони розповідали людям про надзвичайну пригоду... Розповіді їх були ідентичними, так що сумнівів стосовно того, що вони бачили і чули, не може бути ніяких...

## ПОЯВА 26 ВЕРЕСНЯ 1962 РОКУ

Розповіла про неї Ганна Гапій, тоді учениця 6-го класу Зарваницької школи.

У середу після четвертого уроку директор школи Северин Кондрат наказав ученицям піти до лісу і принести галузок на мітли. Серед дівчат, крім Ганни Гапій, були Оріся Манджур, Марія Фірман, Надя Рогачук, Ганна, Стельмах, Марія Крушельницька, Галя Леськів і Ольга Тимець.

Прийшовши до лісу біля руїн каплички, Ганна звернулася до подруг: «Маємо час наламати галузок. Йдімо спочатку помолімося». Всі радо згодилися і клякнули біля румовиння. По молитві Ганна каже: «Йдімо ще до тієї другої кринички, де Мати Божа з'явилася хлопцям, може, й ми побачимо її». Дівчата пристали і на це.

Під час молитви Оріся Манджур побачила у криничці на воді Матір Божу з Дитятком Ісусом на лівій руці і сказала до Ганни Гапій: «Я бачу Матір Божу ось тут, в куті на воді. А ти бачиш?» Ганна відповіла, що бачить, решта учениць – також, і всі дуже тим втішилися. Одні клячали, інші стояли і молилися.

Пречиста Діва виглядала так, як на фотографії Матері Божої Зарваницької:



з короною на голові, з коронованим Ісусиком на лівій руці. У правій руці Мати Божа тримала свічку, яка горіла. Марія зі своїм Сином дивилася на дівчат, мов жива. Учениці цим були настільки зворушені, що забули навіть, за чим йшли до лісу.

Директор школи, розгнівавшись, післав по них кількох учнів. Дівчата нашвидкуруч наламали гілляччя і вернулись до школи, а опісля розповіли всім про подію, що сталася з ними у лісі...

### **ПОЯВА 29 СЕРПНЯ 1963 РОКУ**

Михайло Рисан (нар. 1917 року у селі Лапаївка Тереховлянського району) оповідає так:

«1963 року, у суботу, на Успення Божої Матері я дістав якусь невимовну нудьгу і пішов до Зарваниці, щоб помолитися і набрати води. Коло кринички було повно міліції. Я вирішив обійти цю місцевість лісом і зайти до джерела іншим боком, та даремно. З жалем я повернув додому, але твердо постановив наступного дня знову відвідати ці святі місця.

У неділю на світанку ми разом з жінкою Броніславою і сином Зеньом вибралися в дорогу. На щастя, міліції коло кринички не було, а натомість люди співали пісень біля руїн каплички. Мене щось ніби потягнуло до кринички під лісом, де Мати Божа з'являлась хлопцям і дівчатам.

Прийшовши сюди, ми всі – троє, вклякнули і молились. І ось під час молитви я бачу гарну Матір Божу, мов на фотографії, у кутку джерела. Це саме спостерігали й мої рідні. Довго ми оглядали Матір Божу. А коли люди почали співати Службу Божу, пішли до них.

Але тут якась невідома сила знову потягнула мене до кринички. Залишаю я громаду і кваплюся назад. Нараз бачу перед собою ще ясніше зображення Матері Божої, і на душі стає так легко-легко, немов у якомусь невагомому просторі.

Вертаю до руїн каплички, доспіваю з людьми Службу Божу, а опісля знову до кринички: з дружиною і сином. Матір Божу Зарваницьку оглядаємо ще ясніше й виразніше. Підійшли й інші люди і теж побачили диво...».

### **ПОЯВА 18 СЕРПНЯ 1968 РОКУ**

Її свідками були люди з сіл Лапаївки, Зарваниці і села Тудорова (нині Федорівни) Гусятинського району, яких 180 осіб.

Діялося так. Понад сто тудорівських прочан вийшли до Зарваниці раненько і міркували дістатися завчасу, але не встигли. Прийшли перед заходом сонця. До них прилучилися лапаївчани і зарваничани. Обійшли всі разом церкву, потім руїни каплички. Сонце зайшло.

І тут сталася дивна подія. Тудорівські дівчатка з образом Матері Божої Неустанної Помочі йдуть до другої кринички і, трохи наблизившись до неї, бачать дивну ясність, немов блискавку. Спочатку їм подумалось, що то призахідне сонце заломлює своє проміння, але невдовзі чітко побачили Матір

Божу в хмарині, яка йде до них. З корони Богородиці та Ісусика, від їх рук линули дивні промені. Тривало видіння від 10 до 20 хвилин. Люди побачили цю ясність аж у Зарваниці (а це відстань 1 км) і бігли до каплички подивитись, що це таке?..

**О. Зеновій МОНАСТИРСЬКИЙ.**

**Мирон Сагайдак**

### **ЗА ПОКЛИКОМ СЕРЦЯ**

Перший раз я почув про Зарваницю, коли мені запропонував Д. Боровий намалювати образи на хоругви для церкви. Він розповів про це відпустове місце і порадив весною поїхати у Зарваницю. Я погодився. І 12 травня 1990 року на свято Матері прибув у село. Зарваниця привітала мене свіжими весняними пахощами квітів і дерев. Вулиці села були білими від вишневого цвіту, мов у казці.

Здалеку чувся спів і виднілось різнокольорове людське море, прийшли прочани з безліччю хоругв і образів на відпуст. Церковне подвір'я заповнили люди, а навколо огорожі продавали різні вироби релігійного призначення.

Прочан тепло зустрічав при вході в церкву о.Василь Семенюк. Завдяки о.Василію Зарваниця відродилася. Він все своє життя присвятив їй. Відправляв молебні у лісі під час репресій, а коли прийшла воля церкви, полинув у вир відбудови зруйнованих і покривджених місць. Ставши ректором духовної семінарії, разом із своїми учнями в дощ і спеку працював то муляром, то шляховиком, то головним архітектором.

Побачивши таких людей, я задумав зняти фільм і зробити фоторепортажі про Зарваницю, також намалювати безліч етюдів з чарівної природи. У ході роботи ближче познайомився з мешканцями села. Знайшов старожилів, які з великою радістю розповіли перекази і заспівали безліч пісень.

Мешканці села дуже привітні і багато знають історичних подій, що відбувалися у Зарваниці. Багато років вони боролись за її духовне відродження. А коли відкривали церкву в 1990 році, то на колінах йшли до церковного престолу, а дзвони дзвонили цілу ніч. Багато людей допомагало у відбудові дороги, мосту і церковних будівель.

У пісні співається, що Господь сам вибрав райську долину і об'явив свій образ. Справді так сталося. Прибулі люди зачаровуються природою цього куточка землі. Моляться біля каплички під лісом – і їх голос зливається з шумом вітру, шелестінням листків різноманітних дерев, співом пташок і лине до небес. Тиха річка Стрипа немовби підслуховує благання тисяч людей і розносить їх по всьому світу.

Невидане диво було серпневого дня 1992 року. Тисячі людей з усіх кінців Західної України босоніж прийшли до Зарваницької чудотворної ікони. Незважаючи на спеку, розтоплену асфальтну смолу, люди йшли відроджувати звичаї своїх дідів і прадідів.

Провівши ніч у молитвах, вони підходили до кринички, очищались

цілющою водою, прямували до церкви. Говорять старожили, що треба мати велику віру і побожність, коли молишся біля чудотворної ікони і п'єш воду з кринички, тоді молитви доходять до Всевишнього і він посиляє зцілення тіла і душі.

Кожен рік приїжджають у Зарваницю десятки священнослужителів з різних куточків земної кулі. Очам своїм не вірять, що народ при допомозі небесних сил відродив цю греко-католицьку святиню. Побувавши на всіх відпустах, я ніколи не відчував навіть найменшої зверхності з боку отців і прочан греко-католицької віри щодо інших вір і конфесій.

### ***ПРОЦЕСІЯ ДО ЗАРВАНИЦІ***

Щорічна проща до Зарваницької Матері Божої була майже обов'язком кожного мешканця Підгаєччини. Щоб прощу зробити ще більш урочистою, парохі всіх більших парафій організовували збірну прощу, тобто процесію. Звичайно, така проща відбувалася в літні місяці, найчастіше від половини травня до кінця червня. З далеких сіл з-понад Золотої Липи процесії виходили в суботу вранці, щоб під вечір прийти на місце. З поблизьких – ішли в суботу по обіді, з недалеких – у неділю вранці.

Кожної неділі у Зарваниці бувало 40-50 процесій з різних околиць Галичини. В день прощі, при сході сонця багато паломників милося водою, що випливала з джерела під каплицею, де колись з'явився чудотворний образ Матері Божої. Цілюща вода допомагала вилікувати різні недуги. Кожний паломник сповідався і причащався у церкві, у якій поміщено чудотворну ікону. Це означало, що паломник осягав повного відпусту (прощення) гріхів.

Літом, у відпустовий час, церква, велике церковне подвір'я та простора площа-ринок побіч церкви посередині села були виповнені прочанами з цілої Галичини. Тут були не лише люди з Поділля чи Опілля, але і з Карпат, іноді з Волині. Усі вони приходили до Небесної Неньки просити ласки й заступництва для себе, своїх родин і цілого українського народу. Вона, як справжня Матір, вислуховувала їх і гоїла наболілі рани тіла й душі. Скільки тут дорогоцінних вот і милиць біля чудотворної ікони! Все це свідки чудесного виздоровлення калік і немічних.

За рікою, на стрімкій і доволі високій горі, невеличка церковця, а побіч неї монастир отців Студитів. Як тут захисно, як приємно! Мовчазливі, з ласкавим обличчям ченці радо слухають вас і готові допомогти. Серед них маєстатична постать о. ігумена Климентія Шептицького, рідного брата митрополита Андрея. Скільки то минуло літ, а ще й досі ввижається і відчувається ласкавий погляд о. ігумена. Шкільна молодь, учні Підгаєцької школи, під проводом свого катехита о. Я. Княгиницького, відвідувала кожного року Зарваницю та монастир отців Студитів. Отець ігумен Климентій брав кожного учня на коліна, гладив своєю ласкавою рукою по голівці й кожному казав щось ласкаве. О, як не хотілося

злазити з колін доброго ченця! Це ще й досі дорогий спомин і таким залишиться до кінця життя. Досі ввижається постать єпископа Никити Будки, опікуна Зарваниці. Пригадується постать Насті Волошин.

Довголітній парох Зарваниці о. Василь Головінський, уродженець Підгаєць, зі своєю дружиною Марією з Кузьмовичів, відомою письменницею, залишилися в пам'яті й історії Зарваниці як справжні зразкові опікуни цієї відпустової обителі з її релігійними цінностями – чудотворною іконою Матері Божої та Розп'яттям Ісуса Христа.

Проходимо селом на захід і наближаємося до мальовничого місця, де сім сторіч тому появилася чудотворний образ Матері Божої. За рікою широка левада, яку з північно-західної сторони півколом оберігає гарний ліс. Яка близька подібність до Люрду. Коли б у нас були відповідні умовини, то тут, де стоїть маленька капличка на місці появи образу, красувався б величавий храм Матері Божої, як у Люрді. Зарваниця була б Люрдом на сході Європи.

**Василь ПАПІЖ.**

### **ЗАДЗВОНИЛИ ЗАРВАНИЦЬКІ ДЗВОНИ**

Зимою 1989 року ми приїхали в Зарваницю з мітратором о.Василем Семенюком на запрошення мешканців села. Зупинились біля церкви і побачили більше 400 чоловік. Вони вимагали від о.Яцків, щоб віддав храм греко-католицькій громаді, яка є законною його наступницею. Але отець стояв на своєму: «Тільки через мій труп». Люди вимагали свого: «Віддайте нашу святиню і більш нічого ми не хочемо».

Невдовзі з м. Івано-Франківська прибув о. Василь. Він приєднався до людей і, промовляючи молитвою до Матері Божої, просив про поміч. Непохитна у своїй правоті була керуюча справами релігії Тербовлянського виконкому: «Церква Зарваницька є православна і буде навіки нею».

Голодні і змучені люди, які простояли майже день, відповіді іншої не почули. Раптово, якийсь заклик небесний спрямував їх до контори колгоспу. Оточили її з усіх боків і вимагали, щоб віддали ключі. А як не віддадуть, то народ буде стояти в пікеті ніч і день, поки не вирішиться справа про передачу церкви її законним господарям – греко-католицькій громаді.

Але Матір Божа заступилася за народ. Бо всі щиро молилися. Невдовзі ключі були повернуті. Люди підійшли до брами церковної і на коліна впали біля дверей церкви, відчиняючи її.

Задзвонили зарваницькі дзвони, сповіщаючи велику радість. А люди з навколишніх сіл бігли і бігли до церкви своєї. Цілу ніч лунав спів у храмі, переливаючись зимовим передзвоном.

**Ярослав ДЕМИДАСЬ,  
Петро КАСІНЧУК  
М. Тернопіль.**

## **ВЕДУТЬ У ЗАРВАНИЦЮ СТЕЖКИ І ДОРОГИ**

Всі дороги, що ведуть до Зарваниці, заповнили прочани. Одні групи виходили ще в четвер, інші у суботу. Ішли люди похилого віку, молоді – студенти, школярі, навіть малі діти. Були священники, монахи, сестри Третього чину з Великої Березовиці Тернопільського району, миряни з катедральної церкви Непорочного Зачаття Пречистої Діви Марії, з церкви святого Михаїла, яку споруджують у Тернополі, інших храмів міста і області. Окремою групою прямували учні Тернопільської середньої школи №8 у супроводі семінаристів, котрі навчали їх катехизму.

Ще одну, досить велику за кількістю прочанську групу (близько 140 чоловік) складали юнаки і юначки з української скаутської організації «Пласт». У ній, крім тернопільських пластунів, представники з Бережанського, Буцацького, Борщівського, Козівського, Шумського районів. Були й гості з Житомира.

У розмові з кореспондентом тернопільської газети «Свобода» комендант загального пластового табору «Зарваниця» Василь Кузик та уповноважений житомирської місцевої пластової групи, бончужний табору Андрій Колос сказали, що головна мета цього заходу – виховати молоде покоління українців у дусі християнської моралі, давніх традицій нашого народу. Перед відпустом, 6 травня, було свято Юрія Переможця, котрий є покровителем «Пласту».

Прибувши до Зарваниці, пластуни розташувалися табором у лісі – на місці колишнього монастиря. Потім разом із своїм капеляном – отцем Павлом пройшли з молитвою стаціями Хресної дороги, взяли участь у Богослужінні, надали практичну допомогу у церковному господарстві.

Для прочан, котрі прибули до Зарваниці пішки, у суботу була відправлена Служба Божа, потім, пізно увечері, відбувся хресний похід до святого місця, де після молебня до Матері Божої священники освятили джерельну воду.

Враження від цього священнодійства – неабияке. Час уже наближався до опівночі, а людей із свічечками у руках все більшало і більшало. Вони, забувши про втому (адже пішки подолали десятки, а дехто й сотні кілометрів – крім тернопільських паломників, тут були віруючі з інших областей), прагнули увібрали у свої серця це духовне багатство. Мабуть, ця тепла травнева ніч, ця джерельна вода, ці богонатхненні молитви і тремтливі вогники у їхніх руках були цілющим бальзамом на зранені душі ще донедавна гнаних і переслідуваних за віру людей. Вони воскресають разом з Україною.

Коли нічна відправа закінчилася, паломники розходилися до місця свого притулку: хто знайшов собі житло для ночівлі, а хто прямо в церкві очікував недільного ранку. Поспішали до свого табору і пластуни. На мить пригадалося історичне минуле нашого краю і здалося, що в цих наметах – не молоді хлопці і дівчата нинішнього століття, а наші давні пращури, мужні вої з дружини князя Василька Тербовельського, який, до речі, тут, на горі у свій час збудував церкву...

У неділю відпуст продовжився ранковою відправою у зарваницькому храмі. Апогеєм свята були Божественна літургія, яку на церковному подвір'ї

відправив у співслужінні багатьох священиків отець-мітрат Василь Семенюк, і молебень до Богородиці, що відбувся біля кринички.

Крім цілющої води віруючі придбали тут релігійну літературу, образки, фігурки, хрестики і вервечки. Сотні людей висповідалися, прийняли Святе причастя, склали щирі молитви за здоров'я і прощення гріхів, за спасіння душ померлих.

Прочани поверталися додому стомлені, але очищені серцем і душею. Як сказав у своїй проповіді єгумен чину Найсвятішого Ізбавителя о.Михайло Шевчишин, травень – місяць оновлення, пробудження і очищення, місяць Пречистої Діви Марії, місяць матері-християнки. Хто побував у цьому святому місці, приніс Божій Матінці свої турботи і страждання, гарячі молитви і каяття, той осягнув її ласку і благодать. Той став на спасенну дорогу оновлення людського серця.

Відпуст закінчувався, а над Зарваницею і на шляхах, що ведуть до неї, довго лунало:

Ведуть в Зарваницю стежки і дороги,  
Там Божії дзвони гудуть.  
До вишнього Бога, правдивого Бога  
Народи, як води, пливуть.

**Орест ГЛУБІШ 1993.**

### ***МОЄ РІДНЕ СЕЛО***

Народилася у селі Зарваниця у довоєнний час. Було в сім'ї п'ятеро дітей. Батько Роман тяжко працював, щоб вивести нас в люди. Йому зараз 92 роки, найстарший в селі. Знає багато легенд і переказів про Зарваницю. Коли був у селі монастир, то батько багато перечитав книг з його бібліотеки. У нашій сім'ї зберігалися народні звичаї, пісні.

Найтяжчими були повоєнні роки. Людям забороняли молитися в церкві і біля каплиці. Кожний раз приїжджали безбожники з Тербовлі і розганяли тих, що молилися. Вони втікали в ліси, ставили образ Матері Божої на пеньки і відправляли Службу Божу. Невдовзі каплицю замінували і підірвали. Люди збирали камінці і складали в купу, на те місце, де була каплиця. Ставили образи і молилися. Та вночі бульдозер розгортав все, засипав джерело, але воно знову пробивалося на волю.

Одного разу приїхали додому брати і хотіли відвідати криничку. Підійшли до лісу і побачили, як молодий хлопець наздогнав стару жінку, відібрав банку з водою і кинув у річку. Стара жінка від поштовху в спину впала на землю і плакала. Ми підійшли і підняли стареньку на ноги. Але молодик не вгамувався, не пропускав нас до кринички. Мешканці села збиралися у лісі, де стояла монастирська церква і щонеділі відправляли Богослужіння.

Зарваничани відстоювали свою церкву і віру. Все було зруйноване. Церква перетворена у комору, хоча біля престолу поховані великі священики. З каплиці біля церкви зробили склад міндобрив. Та настав час, Матір Божа зглянулась над

нашим народом. Україна відродилась. Відродилася і Зарваниця, стала невпізнаною. Знову тисячі людей прибувають у наше село, щоб поклонитися чудотворній зарваницькій іконі Матері Божої і напитися цілющої водиці. Зарваничани щиро вдячні всім, хто відвідує Богом освячені місця.

**Богдана РОМАНИШИН,**  
медпрацівник.

### **СПОГАД НА ВСЕ ЖИТТЯ**

Це було в 1938 році. Тоді я була ще дівчинкою. Батьки мої кожного року їздили до Зарваниці і мене деколи брали з собою. Дуже багато народу з усієї Галичини з'їжджалося у Зарваницю. Хто возами, а хто пішки чи верхи на конях. Було цікаво і весело усім. Співали пісні, поети читали вірші, ремісники продавали різьблені з дерева речі. Монахи пригощали приїжджих різними ласощами. Мені запам'яталося це на все життя.

Але запам'яталося у ці роки і те, що польські поліціянти розганяли людей, мовляв, місцеві жителі скаржаться, що богомільні знищують їм садки і городи. Все це було неправда. Люди ніколи цього не робили. Польську владу дратувало те, що люди співали українських пісень і відроджували українську націю.

**п.Марія з Купчинців.**

### **ДОРОГОЮ НАШИХ ДІДІВ І ПРАДІДІВ.**

Багато чули розповідей про святі місця від своїх дідів. Наші сусіди пригадують, як зі своєю бабусею ходили в Почаїв і Зарваницю. Йшли пішки, а старших і хворих везли на возі. Навіть у Підкамін'ї ходили і приносили з цих місць образки та хрестики і зберігають їх до сьогоднішнього дня.

8-9 серпня 1992 року греко-католицька церква готувалася до великого відпусту у Зарваниці. Наша церква св. Михаїла, що в Тернополі на Східному масиві, звернулася до своїх парафіян, щоб взяли участь у поході до Зарваниці. Розбившись на групи по 30 чоловік, вони на і світанку 8 серпня вийшли у Зарваницю. Попереду несли хрест, обв'язаний вишитим рушником. Душу кожного віруючого полонила велика сила. Вона об'єднувала їх.

Вже позаду залишився Тернопіль. Підійшли до Микулинців. Навстріч о.Василь із своїми парафіянами. Поблагословив і побажав здоров'я і щастя. У селі Варваринцях зустріли нас з хоругвами. Йшли люди босоніж, деякі вели своїх дітей і внуків. В Соколові пригостили обідом. Скрізь зустрічали багато людей і церковних громад. Бачили велику симпатію і шану до нас – паломників. Дехто підходив і цілував нас, як своїх братів чи сестер. Багато приєднувалося до наших груп – і йшли у Зарваницю.

Прибули в Зарваницю під вечір. На церковному подвір'ї було багато людей, а дзвони голосили про прихід нових і нових прочан. Після відпочинку взяли участь у вечірній Літургії, а по закінченні йшли із запаленими свічками до каплиці. Людський потік протягнувся через усе село до підніжжя гори і

криниці, де з'явився чудодійний образ Матері Божої з дитятком Ісусом на руках.

Духовний спів, мерехтіння свічок у цей вечірній час надавали всьому якогось райського видовища. До пізньої ночі линує мелодійний передзвін.

На ночівлю влаштовувалися, де хто міг. Багатьох людей прийняли місцеві жителі. Ніч була напрочуд тепла, і багато прочан примощувалось спати на церковному подвір'ї. Дехто цілу ніч провів біля каплиці, молячись, і піднімався вгору хресною дорогою, а до сходу сонця спішив вмитися святою водою.

Всі молилися і співали на похвалу Матері Божої і її Сина, на славу Всевишнього.

**О.ГОЛОВАНЬ, Д.ПОПКОВА.**

**Тернопіль.**

### ***ЦІЛЮЩА ВОДА ДОПОМОГЛА***

Після 55 років життя на чужині я приїхав на рідну землю, щоб побачити мою Україну вільною і незалежною. Я пройшов важкий і тернистий життєвий шлях: польське військо, довга німецька неволя, важка праця на чужині. Вистояти і побороти все це допомогла мені сильна віра в Бога і чудотворну дію образу Зарваницької Богоматері.

Чому так? Бо саме вона оздоровила мене, дала мені силу і надію на життя.

А було це так. Я народився і жив в селі Великих Бірках. У 1933 році, будучи 17-річним юнаком, я сильно простудився й тяжко захворів на легені. Протягом півтора року хвороба не покидала мене. Місцевий лікар Карачко вже втратив всяку надію на моє одужання. Мати зверталася до народних цілителів, але й вони були безсилі. У відчаї, з останньою надією мати пішла на відпуст до чудотворної Богоматері в Зарваницю.

Повернувшись із Зарваниці, мати подала мені напитися води з чудотворного джерела і обмила цією водою. З цієї хвилини я почув у собі силу, яка прибувала в мене з кожним днем. Через шість місяців ця чудодійна сила підняла мене на ноги.

З цього часу і на все моє подальше життя образ Зарваницької Богоматері став для мене символом віри і любові до свого рідного краю і народу. Я постановив собі, що відтепер метою мого життя буде постійна допомога хворим, бідним і немічним людям. Що я й намагаюсь робити і досі.

Під час перебування на рідній землі я не міг не поїхати до Зарваниці, щоб не поклонитися образу Зарваницької Богоматері і подякувати їй за те, що вона все життя оберігала і оберігає мене, мою родину і допомагає впевнено йти обраним шляхом.

**Степан КУЗЬМА,**

**Канада.**



## **ПОДЯКА МАТЕРІ БОЖІЙ**

Двоє літніх людей навколішки підходили до каплиці, цілуючи на своєму шляху землю. Потім, хрестячись, торкалися до образу Матері Божої, що був у каплиці. Це було подружжя Томківих, які приїхали з далекої Канади.

Майже 50 років тому молода пара після одруження прийшла до каплиці просити благословення. Були тоді тяжкі роки. Народ український не мав права жити на своїй землі, а хто боровся за це право, то був поневолений або вигнаний у чужі краї. Така ж доля спіткала молоде подружжя Томківих. Спочатку Німеччина, потім Канада. У Німеччині в них народилась донька, яка в шестимісячному віці тяжко захворіла. Батьки жили у таборі. Лікар, який обслуговував табір, усе зробив, щоб врятувати дитину, але це не допомогло.

Тоді молода мати Ольга згадала, як у Зарваниці молилися люди до Пречистої Діви Марії, щоб післала їм оздоровлення. Але до Зарваниці не було змоги поїхати. Почула, що у Франції є також святе місце, де з'явилась Мати Божа, – Люрд, але туди теж далеко. Тоді батьки дівчинки стали навколішки і почали молитися до Матері Божої, звертаючись: «Матінко Божа, не можемо везти свою дитину у святі місця, але Ти всюди маєш силу й оздоров нашу дитину».

Кожний день батьки разом просили Матір Божу і давали на Службу Божу. За три тижні лікар повідомив, що є надія на виздоровлення. По двох місяцях лікар сказав, що можуть забрати доньку додому, додав: «Ви щасливі, бо таке видужання трапляється раз на тисячу».

У цьому таборі парохом був о. Побігушко. Коли він ходив з йорданською водою і побачив їхню доньку, що тупцювала обома ногами, то був дуже здивований. Подружжя Томківих глибоко вірить, що Мати Божа оздоровила їх дитину, і дякує їй. Заслужили Томківи також і шану у Пречистої, бо в день свого золотого весілля і ще в рік незалежності України приїхали у Зарваницю до чудотворної ікони Матері Божої і у щирій молитві дякували їй за свою долю.

**Подружжя ТОМКІВИХ, Канада.**

## **СТРУМОК ІЗ ЗАРУДДЯ У ЗАРВАНИЦЮ**

За моєї пам'яті люди з нашого села Заруддя ходили пішки в Краснопуцу, Підкамінь, вибиралися у Зарваницю возами. Брат Павло з хлопцями їздили верхи на сивих конях, прикрашали їх різними стрічками, особливо синьо-жовтими, а самі одягалися в шаровари і вишиті сорочки. Мій брат писав вірші, друкував їх у газетах, на жаль, я їх не маю, тільки пам'ятаю, що в одному з них описано Зарваницю, чудотворний образ Матері Божої.

У нашому селі були братства «Серця Ісусового», «Соколи» під опікою

священника Ковалю. Це був справжній патріот Греко-Католицької церкви і України. Довго боровся разом з нами за свою церкву, яку знищили на сфабрикованому Львівському соборі 1946 року. За це сидів по тюрмах і працював на будовах. До нас у село приїжджав таємно і хрестив дітей, давав шлюби. Часто розповідав про Зарваницю як велику святиню Галичини. Він прищепив нам велику любов до Матері Божої, до церкви.

Моя родина дбала про церкву. Брати ремонтували її, різьбили іконостас, я вишивала рушники, син Мирон реставрував іконостас і старі церковні книжки. Багато разів їздила у Львів боронити церкву, яку хотіли закрити, говорили, що «пахне» націоналізмом. Нині вона є Автокефальною Православною церквою.

Недавно я знову побувала в Зарваниці і відчула тут щось своє, рідне. Почула українську пісню, побачила вишиті рушники. Тисячі людей сповідалися біля церкви, каплиць, на стаціях Хресної дороги. Зустрічала людей з сусідніх сіл. З мого села була тільки я. Зачарували мене тутешня природа, широка долина, посеред якої тече річка Стрипа, що свій початковий струмок несе через моє село.

**Парасковія САГАЙДАК,  
Зборівський район Тернопільської області.**

## ***МАТІР БОЖА – ПОКРОВИТЕЛЬКА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ***

Це було під час святкування 500-річчя українського козацтва. Тернополяни освячували

землю, яку везли на Січ, щоб там висипати її на Козацьку могилу. До мене підійшов старенький дідусь, поцілував землю і приложив до неї образ Матері Божої. Він щиро молився і плакав. Невдовзі дідусь розповів, що приїхав з Канади і побував у Зарваниці, де окропив животворною водою ікони Матері Божої для себе і сина.

Хотів би поїхати на Січ, та на превеликий жаль треба повертатися в Канаду. Просив мене взяти образ Матері Божої і примостити в автобусі, щоб вона охороняла нас в дорозі.

Ця дорога реліквія пройшла козацькими шляхами. Була в Берестечку, Запоріжжі, Хортиці, на могилі Івана Сірка, Донецьку, Києві, Зборові, Збаражжі, на урочистих мітингах і походах у м. Тернополі. Обносять образ Матері Божої навколо церкви Різдва Богородиці у селі В. Глибочку. Коли відзначалося свято козацької слави на могилі кошового отамана Івана Сірка у 1991 році, то ворожі сили не допускали козаків до могили, але Матір Божа в своєму образі була з нами і завдяки їй ми відслужили панахиду у селі Капулівці. Образ несли попереду козацької колони під звуки пісні «О спомогай нас, Діво Маріє». І ворог не відважився перешкодити 15-ти тисячній козацькій колоні, що прямувала до могили. Був цей образ і на першому Всеукраїнському вічі в Києві, де зачитували «Акт про незалежність України», біля стін Верховної Ради у хвилину підняття національного прапора України. Поклонялися образу і наші

козацькі гетьмани. Вперше освятив образ Матері Божої наш патріот, священник і поет Прослав Лесів. Діяння відбулося після великої Служби Божої на Січі, біля могили кошового отамана Івана Сірка. Сотні козаків віддали шану Матері Божій, як покровительці козацтва і українського народу. Кожного року цю дорогу реліквію привозимо в Зарваницю і окроплюємо її животворящою водою, вносимо в святий храм, де царює Матір Божа і її син Ісус Христос.

**Мирон САГАЙДАК.**

## **ЇХ БЛАГОСЛОВИЛА У СВІТ ЗАРВАНИЦЯ**

### **ПЕТРО БІЛИНСЬКИЙ**

Отець Білинський Петро народився 19 січня 1846 року в Чернихові, тепер Зборівського району в сім'ї священника. Після закінчення Тернопільської гімназії студіював теологію у Львові. Працював парохом у Бірках Великих, Залізцях, Киданові, Нестерівцях, Довжанці і Зарваниці. Збирав пісні, приказки, перекази та інший фольклор. Написав розвідки про рідне село «Старина», на історичні теми. Автор теологічних праць «Десять заповідей Божих в XIV проповідях», «Проповіді на неділі і свята в п'ятьох томах».

### **ОСИП ВІТОШИНСЬКИЙ**

Вітошинський Осип Сильвестрович народився 15 квітня 1838 року в Косові Івано-Франківської області. Відомий український хоровий диригент вчився у Чернівецькій, Перемишльській і Самбірській гімназіях. Закінчив у 1864 році Львівську духовну семінарію. В 1862-1864 роках – диригент учнівського хору Львівської духовної семінарії. В 1864 році одержав посаду в Зарваниці. Тут організував перший сільський хор. У 1868 році О.Вітошинський був переведений до Денисова, тепер Козівського району, де організував хор та духовий оркестр. Хор виконував твори Д.Бортнянського, М.Лисенка, М.Вербицького, С.Воробкевича, І.Лаврівського, Л.Бетховена. У 1884 році відкрив при хорі народну школу хорових диригентів, яку закінчили понад 100 чоловік. Одночасно організував у Денисові духовий оркестр, хор хлопчиків і мішаний хор, з якими виступав у містах і селах Галичини. Помер 24 січня 1901 року у Денисові.

## **ВОЛОДИМИР ГАВРИЛЮК**

Гаврилук Володимир – поет і художник – народився в 1904 році у Зарваниці, де його батько отець Симеон був тоді парохом. На початку двадцятих років відвідував приватні курси рисунка і мистецьку школу О.Новаківського у Львові. З 1924 по 1930 рік вчився в Академії мистецтв у Кракові. Після її закінчення вчителював у гімназіях Рівного, брав участь у виставках учнів О.Новаківського у Львові і Дрогобичі. Під час німецької окупації керував промисловою школою у Глинянах неподалік Жовкви, що потім займалася килимарством. Після війни виїхав до Німеччини, США і останні роки жив у Монреалі (Канада).

Із середини 30-их років друкував свої вірші у львівських журналах «Назустріч», «Дзвін», «Батьківщина». Автор поетичних збірок «Сольо в тиші» (Львів, 1934), «День поезій» (США, 1967), «Тінь і мандрівник» (1969).

## **ГНАТ ГАЛЬКА**

Галька Гнат Михайлович (псевдоніми і криптоніми Жегота Михайлов Навротник, И.М.Г., Ж.М.Н. та інші) народився 1 лютого 1824 року у Зарваниці. Майбутній фольклорист та етнограф закінчив 1850 року духовну семінарію у Львові. Був священиком і наглядцем народних шкіл у Тернополі й селах Тернопільщини. Помер 26 квітня 1903 року в Дубківцях, тепер село Раштівці Гусятинського району.

Видав фольклорно-етнографічні збірники: «Народні звичаї та обичаї над Збручем» (1860, ч. 1 «Весілля, гаївки», 1862, ч. 2 «Веснянки, вечорниці, колядки, щедрівки, купальські, обжинки, приказки»), окремі етнографічні праці «Народний празник Купала» (1861), «Приказки» (1874), «3 народник казок», «Народні звичаї по галицькому березі ріки Збруч» (обидві 1893), «Народні притчі і римовки» (1894), «Названня місяців». Друкував статті на етнографічні та аграрні теми у львівських журналах «Наука» (1873-1886), «Ластівка» (1874-1875), «Неділя» (1881) та інших.

## **ВАСИЛЬ ГОЛОВІНСЬКИЙ**

Головінський Василь народився у Підгайцях. Закінчив теологічні студії. Згодом був старшиною УГА. Пізніше став парохом у Зарваниці. Тут отець В. Головінський розгорнув широку громадсько-політичну діяльність, за що під час пацифікації польська поліція «наділила» йому 200 буків. Згодом він виїхав до США, де у Філадельфії організував українську католицьку парафію і збудував прекрасний храм Царя-Христа. Заходами В.Головінського художник Петро Андрусів відтворив чудотворну ікону Матері Божої Зарваницької. У травні

1973 року Блаженний Отець Йосиф укоронував ікону. З того часу відновлено відпусти, які колись відбувалися у Зарваниці і були там заборонені більшовиками. На другому бічному вівтарі церкви Царя-Христа приміщена копія образу Розп'яття, який також був у Зарваниці на тому самому місці. Той, хто буває у церкві Царя-Христа у Філадельфії, має таке враження, як би побував у церкві Пресвятої Тройці у Зарваниці. Все це зроблено зусиллями отця мітрата Василя Головінського.

### **ІВАН ГОЛОВІНСЬКИЙ**

Головінський Іван народився 25 квітня 1927 року у Зарваниці. Університетські студії закінчив із ступенем доктора психології. Працює професором університету Ратгерс в Нью-Йорку, є членом управи наукового товариства імені Шевченка. Співпрацює з різними американськими науковими установами. Відомий як громадський діяч серед українців США, автор багатьох статей і наукових розвідок.

### **АННА ГОЛОВІНСЬКА-МАКСИМОВИЧ**

Головінська-Максимович Анна (псевдонім Г.Подольнка) народилася 7 червня 1928 року в родині о. Василя і Марії Головінських у Зарваниці. Працювала бібліотекаркою у Філадельфії, активістка «Рідної школи», Союзу українок Америки та Пласту. Пише поезії у прозі, нариси та оповідання. Автор поем «Газда» та «Йордан».

### **МАРІЯ КУЗЬМОВИЧ-ГОЛОВІНСЬКА**

Кузьмович-Головінська Марія – письменниця, дружина отця мітрата В.Головінського. Деякий час жила в Зарваниці, працювала в громадських установах, багато робила для піднесення релігійного та національного світогляду жінок.

Автор багатьох художніх творів. 1933 року у Львівському видавництві «Мета» вийшла її книжка «Вітрениця», у 1935 році – «Вівчар». А напередодні другої світової Війни – «Софія» ( видавництво «Діло»). У Торонто (Канада) побачили світ такі її книги: «Чічка» (1954), «Горбатенька» (1958), «Марія» (1962), «Попудник» (1965), «Осіньні листя» (1966), «Лісовий голуб», «Зарваниця (1973), спогади «Чужиною» (1977), «Портрет» (1978).

## **ВАСИЛЬ ЛІМНИЧЕНКО (МЕЛЬНИК)**

Лімниченко (Мельник) Василь – письменник, перекладач, громадський, культурний і церковний діяч. Народився 1899 року в селі Небилові тепер Рожнятинського району Івано-Франківської області, і кінчив гімназію і теологічний факультет Львівського університету, і після висвячення на греко-католицького священика працював у селах Зарваниця (1923-1927) та Звенигород (1927-1944) на Тернопільщині, член католицького товариства письменників «Логос» у Львові. У 1944-1946 роках проживав у Словаччині, потім виїхав до Мюнхена, де помер 1949 року.

Автор поетичних збірок «З війни» (1920), «Хуртовина» (1921), «Клонюсь» (1926), «Дзвонять дзвони» (1939), повісті «Верховинець» (1938), релігійно-філософської публіцистики «Українські хрестоносці», «Релігія і життя» (обидві – 1948), «Післанництво українського народу» (1949) та інших. Вірші поета надруковано у збірці «Стрілецька Голгофа» (Львів, 1992).

## **МАНДИЧЕВСЬКИЙ ЄВГЕН**

Мандичевський Євген Порфирівич (псевдонім – Фр. Улянович) народився 1873 року в селі Зарваниця, тепер Тереховлянського району в сім'ї священика. Навчався у Львівському, Грацькому (Австрія) та Берлінському університетах. Учителював у гімназіях Львова, Перемишля, Тернополя. Працював редактором педагогічного журналу «Молодіж».

Виступав як новеліст і поет. Дебютував новелою «Груша» в газеті «Діло». Друкувався в «Літературно-науковому віснику», газетах «Діло», «Буковина», «Руслан», альманахах «З-над хмар і з долин» (Одеса, 1903), «Багаття» (Одеса, 1905). Видав збірки новел «З живого і мертвого» (Львів, 1901), «Судьба» і «В ярмі» (обидві – Тернопіль, 1907). Твори письменника увійшли до збірників «Українська новелістика кінця XIX – початку XX ст.» (1989), «Дзвінок з минулого»; (1991), «Тернопільщина літературна» (додаток четвертий Журналу «Тернопіль». 1992).

Помер Є.Мандичевський 1937 року.

## **ЯРОСЛАВ КНЯГИНИЦЬКИЙ**

Отець Княгиницький Ярослав народився у 1902 році. У січні 1931 року прибув до Підгайців як катехит на місце арештованого під час пацифікації польськими окупантами у 1930 році отця Михайла Влозовського. Одночасно був співпрацівником парафії. Він організував молодь у драматичних гуртках, ходив з нею щорічно на прощу до Зарваниці, дбав і про релігійне виховання, і

про національну свідомість юнаків і дівчат. Він зумів об'єднати до спільної праці усю громаду і вже восени 1936 року в Угринові посвячено новозбудовану у гуцульському стилі церкву Святої Покрови.

Для прочан, що тисячами відвідували в літній час Зарваницю, отець Ярослав видавав часопис «Зарваниця» і організував показ фільму «Життя, муки і смерть Ісуса Христа». Згодом як парох Старого Міста багато зусиль доклав у розвиток парафії і громади. Навесні 1939 року його разом з іншими українськими діячами кинуте до Берези Картузкої.

З 1951 року отець Я.Княгиницький із родиною живе у Детройті (СІНА). Тут він приєднався до спеціальної праці, розбудовуючи братсько-допомогову установу «Провидіння». Багато зробив для церкви і народу в Ютиці, де й помер 6 квітня 1972 року.

### **ОМЕЛЯН МАКОГІН**

Макогін Омелян народився 7 грудня 1921 року у Зарваниці. Студії закінчив в Українському вільному університеті (Мюнхен). Живе у Детройті, вміщує в українській пресі статті на громадські теми. Друкує вірші, гумор під різними псевдонімами в гумористичному журналі «Лис Микита». Він референт інформації і преси в Головному комітеті підгайчан.

### **КЛИМЕНТІЙ ШЕПТИЦЬКИЙ**

Шептицький Климентій Казімір (1864-1950), – церковний діяч, монах-студит, брат митрополита Андрея Шептицького, був послом до галицького сейму та віденського парламенту, заступником голови Господнього Товариства. 1911 року вступив до монастиря отців Студитів. З 1911, ставши ігуменом Студитів, Шептицький склав конституцію «типікон», яку апробував папа Пій XII. Член Українського Католицького Інтернату церковного з'єднання митрополита Рутського (1939). Таємно іменований митрополитом Андреем Шептицьким екзархом Росії і Сибіру (1939). Часто бував у Зарваниці на відпустах. Заарештований більшовиками у 1947 і засуджений на 25 років, помер на засланні. Є припущення, що Шептицький був таємним єпископом, бо висвячував на священників в'язнів різних національностей. У Римі внесено справу його беатифікації. З нагоди 25-ліття Андрея Шептицького на митрополичому престолі, надрукував статтю «Митрополит Андрей і оновлення чернечої традиції» («Богословія». кн. 1-2. 1926).

## З ІСТОРІЇ ЗАРВАНИЦІ

- 3000 років перед Христом Під час розкопок виявлено поселення  
1240 – З'явлення Чудотворної Ікони Матері Божої  
1241-1245 – Заснування печерного монастиря  
1264 – Зцілення князя Василька  
1458 – Перша письмова згадка про Зарваницю  
1683-1704 – Турками спалені село, церква і монастир  
1740 – З'явлення Ікони Розп'ятого Спасителя  
1742 – Приїзд митрополита Атаназія Шептицького  
1754.– Побудовано муровану церкву Святої Тройці  
1772-1773 – Жителі м. Бережан звернулись до Чудотворної Ікони Матері Божої і Розп'ятого Спасителя. Завдяки їхнім молитвам була відвернена морова зараза.  
1865 – Коронація Ікони Божої Матері.  
1867 – Кардинал Йоан Сімеоні з дозволу Папи Пія IX надає Зарваниці право відпусту  
1894 – Побудовано каплицю  
1911 – Йосип Сліпий складає щиру подяку Матері Божій про успішне складання екзаменів у семінарії  
1914-1916 – Спалені село і монастир  
1922 – Побудовано монастир св. Івана Хрестителя чину Студитів  
1922 – Відвідання монастиря Андреем Шептицьким  
1930 – відбував Йосиф Сліпий, ректор духовної семінарії  
1930 – Пацифікація Зарваниці поляками  
1932 – Велика пожежа в селі  
1930-1938 – Перебування єпископа Никити Будки  
1935 – Відкрито кінотеатр  
1939 – Захована Ікона Матері Божої від знищення безбожниками  
1940 – Перший вивіз людей у Сибір  
1940 – Заборона відправляти на церковній площі  
1940 – Гоніння на монахів  
1941-1944 – Під німецькою окупацією. Відновлення духовного життя і раптовий спад його  
1944 – Згоріла дерев'яна монастирська церква  
1946 – Знищено монастир  
1960 – Знищено каплицю  
1975-1989 – У час гоніння віруючих греко-католицької церкви митрополит Стернюк призначив о. Василя Семенюка настоятелем церкви у Зарваниці і надав йому право відновити відпусти  
1988 – Святкування 1000-ліття Хрещення України, проводив владика Павло Василик з 25 священиками. Влада чинила опір  
1988 – Великий похід віруючих від с. Сапови до каплиці



- 1989 – Відкриття церкви
- 1991 – Відбудовано каплицю і Хресну дорогу
- 1991 – Відвідання Зарваниці кардиналом Мирославом-Іваном Любачівським
- 1991 – Приїзд духовних отців з Канади, Аргентини, Італії, США, Австралії, Німеччини
- 1992 – Приїзд Австралійського єпископа Пряшка і отців чину Студитів з Канади.
- 1993 – Обласна Рада народних депутатів виділила землю під забудову монастиря о. Студитів на місці, де князь Василько збудував церкву
- 1993 – Відвідання Зарваниці архієпископом Володимиром Стернюком.

Хресна дорога побудована у 1991 році семінаристами Тернопільської духовної семінарії УГКЦ під керівництвом ректора отця-мітрата Василя Семенюка. Закінчується вона каплицею Воскресіння, яка стоїть на місці першої церкви, спорудженої на кошти князя Василька Тербовельського в знак подяки за чудесне оздоровлення.